

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Motivace dobrovolných terapeutů k poskytování psychoterapie v projektu Sociální klinika

Vypracoval: Iva Abramčuková Semrádová

Vedoucí práce: PhDr. Jana Kouřilová PhD.

České Budějovice 2018

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 25.4.2018

.....

Iva Abramčuková Semrádová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Janě Kouřilové Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, za cenné rady, připomínky a vstřícný přístup.

Vděk bych také chtěla vyjádřit Mgr. Tomáši Mrhálkovi za inspirativní podněty a podporu při realizaci empirické části bakalářské práce.

Poděkování patří i mým kolegům ze Sociální kliniky, a to především za jejich profesionálně a lidsky vykonávanou službu ve prospěch těch, kteří ji potřebují. Děkuji rovněž za jejich spolupráci se sběrem dat potřebných k tvorbě mé bakalářské práce.

V neposlední řadě děkuji mému manželovi za podporu a laskavou trpělivost nejen při psaní bakalářské práce, ale i v průběhu studia.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá tématem motivace u dobrovolných terapeutů v projektu Sociální klinika, který poskytuje krátkodobou psychoterapii lidem v tíživé životní situaci a nemohou si běžně dostupnou terapii z finančních důvodů dovolit. Hlavním cílem bakalářské práce je zmapovat motivační strukturu dobrovolných terapeutů k jejich dobrovolnické činnosti. Teoretická část charakterizuje a definuje dobrovolnictví, popisuje přístupy motivace k dobrovolnictví a blíže přibližuje projekt Sociální klinika.

Jádrem praktické části je případová studie dané organizace, která přináší díky kvantitativnímu i kvalitativnímu výzkumu bližší poznání motivace dobrovolníků. Výzkumný vzorek tvořilo 64 dobrovolných terapeutů z projektu Sociální klinika (totální výběr) a kvalitativní zkoumání bylo provedeno u sedmi z nich (4 ženy, 3 muži). Při sběru dat byl využit dotazník VFI (Volunteer Functions Inventory) a polostrukturovaný rozhovor. Výsledky šetření ukazují, že v motivaci dobrovolníků v projektu Sociální klinika má určité zastoupení všech 6 základních motivů v tomto pořadí: hodnoty, porozumění, sociální vztahy, posílení, kariéra, obrana. Největší zastoupení bylo prokázáno u hodnotové motivace, která je charakterizována altruismem a humanitární pomocí druhým. Dalším motivem, který se objevil jako významný u dobrovolných terapeutů, je motiv porozumění, který vyjadřuje potřebu získávat nové učební zkušenosti a rozvíjet dosavadní dovednosti. Ostatní motivy nebyly pro terapeuty tolik významné. Bakalářská práce dále přináší hlubší pohled na nejvíce zastoupené motivy a také sleduje jakou tendenci má motivace terapeutů podle délky jejich dobrovolnické činnosti a podle délky jejich psychoterapeutické praxe.

Klíčová slova: dobrovolnictví, dobrovolník, motivace, motivace k dobrovolnictví, Sociální klinika

Abstract

The bachelor thesis deals with the motivation of the volunteer therapists in the Social Clinic project, which provides short-term psychotherapy to people in difficult circumstances and can not afford usually available treatment for financial reasons. The main aim of the bachelor thesis is to map the motivational structure of the volunteer therapists to their volunteer activities. The theoretical part characterizes and defines volunteering, describes the approaches to motivation for volunteering and brings closer the Social Clinic project.

The core of the practical part is the case study of the organization, which brings closer the knowledge of motivation of volunteers thanks to the quantitative and qualitative research. The research sample consisted of 64 volunteer therapists from the Social Clinic project (total selection) and the qualitative research was conducted in seven of them (4 women, 3 males). The VFI (Volunteer Functions Inventory) and semi-structured interviews were used to collect data. The results of the survey show that in the motivation of volunteers in the Social Clinic project are represented all 6 basic themes in this order: values, understanding, social relationships, empowerment, career, defense. The highest representation was demonstrated in value motivation characterized by altruism and humanitarian aid to others. Another motive that has emerged as important for the volunteer therapists is the motive for understanding that expresses the need to acquire new learning experiences and to develop existing skills. Other motives were not so significant to therapists. The bachelor thesis also provides a deeper insight into the most represented motives and also monitors the tendency of motivation of the therapists according to the length of their volunteer activity and the length of their psychotherapeutic practice.

Key words: volunteering, volunteer, motivation, motivation for volunteering, The Social Clinic

Obsah

Abstrakt	3
Abstract.....	4
Obsah	5
I ÚVOD	7
II TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 Dobrovolnictví.....	9
1.1 Vymezení dobrovolnictví	9
1.2 Členění dobrovolnictví	10
1.3 Dobrovolník	11
1.4 Parametry dobrovolnické činnosti	11
1.5 Dobrovolnictví a prosociální chování	13
1.6 Hodnoty a dobrovolnictví	13
2 Motivace k dobrovolnictví.....	14
2.1 Základní vymezení pojmů motivace, motiv a potřeba	14
2.2 Psychologický a sociologický přístup.....	15
2.3 Funkcionální přístup k motivaci dobrovolníků.....	18
3 Projekt Sociální klinika v České republice	19
3.1 Historie projektu	19
3.2 Poslání a cíle	20
3.3 Poskytovaná služba	20
3.4 Dobrovolnictví v oblasti psychoterapie.....	21
3.5 Dobrovolní terapeuti v Sociální klinice.....	23
3.5.1 Význam peněz v psychoterapii	23
II EMPIRICKÁ ČÁST.....	25
1 Výzkumné otázky a hypotézy	25
2 Výzkumný design	26
3 Výzkumný soubor	27
4 Výzkumný nástroj a sběr dat	28
5 Metody a techniky zpracování dat	29
6 Etika výzkumu	30
7 Operacionalizace.....	31
8 Deskripce a interpretace výsledků výzkumu	31

8.1 Výsledky kvantitativní části výzkumu	31
8.1.1 Charakteristika výzkumného souboru	32
8.1.2 Vyhodnocení VFI	34
8.2 Výsledky kvalitativní části výzkumu	45
8.2.1 Kategorie motiv hodnoty	45
8.2.2 Kategorie motiv porozumění	47
8.2.3 Kategorie motiv sociální vztahy	50
9 Diskuze	52
III ZÁVĚR	58
SOUHRN	59
POUŽITÁ LITERATURA	62
SEZNAM PŘÍLOH	66
PŘÍLOHY	67

I ÚVOD

Téma bakalářské práce s názvem „Motivace dobrovolných terapeutů k poskytování psychoterapie v projektu Sociální klinika“ jsem si vybrala na základě svého zájmu o samotný projekt Sociální klinika. Stála jsem u jeho zrodu jako dobrovolný terapeut už v pilotní části a od počátku jsem v něm viděla hluboký smysl a možnosti růstu a změny nejen pro klienty, pro které je projekt určený, ale i pro terapeuty, bez nichž by nemohl fungovat. Projekt Sociální klinika poskytuje krátkodobou psychoterapii lidem, kteří se nacházejí v tíživé životní situaci a nemohou si z finančních důvodů běžně dostupnou terapii dovolit. Terapeuti v projektu pracují jako dobrovolníci bez nároku na finanční odměnu. Moje osobní zkušenost dobrovolného terapeuta mne obohatila na osobní i profesní úrovni. Uvědomila jsem si, jak taková služba může někomu opravdu výrazně změnit pozitivním způsobem život. Osobně vidím přínos dobrovolnické činnosti zejména ve skutečnosti, že řada lidí by se bez včasné a odborné pomoci těžko vyrovnávala ze svými problémy a mohla by se dostat do izolace od každodenního života a jen stěží by pak mohlo docházet k pozitivním změnám v jejich životě i zdraví.

Dobrovolnictví, ale i psychoterapii zároveň vnímám jako způsob posilování společenské soudržnosti a celkové morální úrovně společnosti. Obecně je možné dobrovolnictví považovat za jeden z důležitých ukazatelů kvality života celé společnosti. V době, kdy ve společnosti stále více sílí materiální, konzumní a egoistické tendence, je dobrovolnictví a s ním spojené hodnoty důležitým fenoménem. A proto si dovoluji tvrdit, že si dobrovolnictví zaslouží systematickou pozornost a vědecké zkoumání.

Když se ohlížím za téměř čtyřmi roky, kdy Sociální klinika funguje a poskytl své služby už asi 400 klientům, nepřestávám být fascinována ochotou a chutí terapeutů, kteří si i přes své často plné soukromé praxe najdou čas vzít do péče klienta Sociální kliniky. Jaká je jejich motivace, proč to dělají, co jim to přináší? To byly otázky, které mě zajímaly, když jsem se rozhodla, jak svou bakalářskou práci zaměřit. Proto jsem se rozhodla prozkoumat motivační strukturu dobrovolných terapeutů v Sociální klinice. Všechny terapeuty znám osobně, a tak to byla z mé strany také velká radost s nimi v rámci bakalářské práce spolupracovat.

Cílem bakalářské práce je zjistit strukturu motivů, které vedou terapeuty k jejich dobrovolnické činnosti v konkrétní organizaci. Problematika motivace je centrálním aspektem dobrovolnictví a může objasnit, proč jsou lidé ochotní ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu pomáhat jiným. Výsledky zkoumání motivace dobrovolných terapeutů mohou být přínosné pro organizaci k získávání nových dobrovolníků, zkvalitnění této činnosti a k úspěšnější organizaci jejich práce.

Hlavním cílem mé práce je tedy získat odpověď na základní výzkumnou otázku. *Jaká je motivace dobrovolných terapeutů v projektu Sociální klinika?*

V teoretické části bakalářské práce představím a vysvětlím důležité pojmy, teoretické přístupy a pojmy, na kterých lze následně při interpretaci empirických dat stavět. Pro potřeby této práce je nutné přiblížit koncepty dobrovolnictví, motivaci k dobrovolnictví a v neposlední řadě čtenáře seznámit se samotnou organizací, ve které bude proveden výzkum.

V empirické části bakalářské práce představím strategii výzkumu, techniku sběru dat, výzkumný soubor a analýzu dat. Výzkum pojmám jako případovou studii konkrétní organizace a volím smíšený design výzkumu. V kvantitativní části výzkumu použiji ke sběru dat dotazník, konkrétně „Inventář funkce dobrovolníka“ (VFI). V kvalitativní části výzkumu provedu polostrukturované rozhovory se sedmi dobrovolníky, členy organizace. Vzhledem k tomu, že se můj výzkumný záměr upíná ke konkrétní organizaci, výzkumný soubor získám výběrem účelovým.

II TEORETICKÁ ČÁST

1 Dobrovolnictví

1.1 Vymezení dobrovolnictví

Téma dobrovolnictví se vyskytuje v historii lidstva už tisíce let. V České republice je to pojem spíše novější. V právním řádu České republiky je dobrovolnictví zakotveno až od roku 2002 v zákoně č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě.

Dobrovolnictví je jev, který se vyskytuje v každé společnosti a neexistuje shoda na jediné přijímané definici. Existují však minimálně tři společné prvky různých definic pro tento pojem: dobrovolnictví je neplacené, nepovinné a prospěšné druhým (Frič, & Pospíšilová, 2010).

Český statistický úřad používá pro dobrovolnickou činnost tuto definici: „dobrovolnická činnost je práce bez peněžní odměny nebo právních závazků poskytnutá osobám žijícím mimo dobrovolníkovu vlastní domácnost“ (ČSÚ, 2008).

Dobrovolnictví je aktivita, při které lidé věnují svůj čas a své úsilí ze své svobodné vůle, bez finančního zisku, sdílejí své znalosti, schopnosti a dovednosti ve prospěch druhých.

Dobrovolnictví není ale jen jednostranně přínosnou činností ve prospěch příjemce, může být také přínosné pro dobrovolníka. *„Dobrovolnictví není obět, ale přirozený projev občanské zralosti. Přináší konkrétní pomoc tomu, kdo ji potřebuje, ale zároveň poskytuje dobrovolníkovi pocit smysluplnosti, je zdrojem nových zkušeností a dovedností a obohacím v mezilidských vztazích“* (Tošner, & Sozanská, 2002, s. 18).

V současné době se dobrovolnictví vyznačuje nárůstem tzv. znalostních dobrovolníků na úkor manuálních. Dnešní dobrovolníci chtějí vědět, co jim dobrovolnická činnost přinese. To znamená, že více než dříve pracují dobrovolníci také pro sebe. Dobrovolníci se v současné době angažují pro určitou konkrétní věc, více si vybírají, kde a komu jsou ochotni svou pomoc poskytnout. Roste potřeba profesionalizovaného dobrovolnického managementu a zaznamenáváme nárůst firemních dobrovolníků, kteří hledají nové zkušenosti. Proces individualizace v západních společnostech také výrazně ovlivňuje oblast dobrovolnictví. Dnešní dobrovolnictví má tendenci se více přibližovat k hodnotám zdůrazňovaným volnočasovou perspektivou a odklání se od hodnot spojovaných s neziskovou oblastí a občanskou

společností. Dnes dobrovolnictví přináší dobrovolníkům žádané hodnoty jako svoboda výběru, rozvoj osobnosti, zvyšování kvalifikace a rozvoj pracovní kariéry. Dochází také k posunu od altruistických hodnot k praktickému užitku a k seberealizaci. S individualizací je spojen nový vzorec dobrovolnictví, pro který je typická dobrovolnická činnost, která se neváže na členství v organizaci (Frič, & Pospíšilová, 2010).

1.2 Členění dobrovolnictví

Dobrovolnictví není jednolitý jev. Můžeme ho rozdělit na několik forem pomoci:

Občanská výpomoc (sousedská výpomoc) je zaměřena na rodinu, příbuzenstvo a sousedy.

Dobrovolnictví vzájemně prospěšné je pomoc v rámci obce nebo sportovního klubu.

Veřejně prospěšné dobrovolnictví spočívá v poskytnutí části času a vlastních dovedností pro veřejně prospěšnou činnost. Většinou je to dlouhodobější pomoc v nestátních neziskových organizacích. Ale může se jednat i o jednorázovou akci (Tošner, & Sozanská, 2002).

V odborné literatuře můžeme najít další rozdělení dobrovolnictví, a to na **formální dobrovolnictví** a **neformální dobrovolnictví**. Formální dobrovolnictví je trvalá neplacená služba v organizaci. Zatímco neformální dobrovolnictví je také trvalá neplacená služba, ale mimo formální rámec organizace (Frič, & Pospíšilová, 2010). Většina výzkumů se zabývá formálním dobrovolnictvím.

Z hlediska časového vymezení odborná literatura člení dobrovolnou činnost na:

Dobrovolné zapojení při jednorázových akcích (pořádaných jednou či několikrát do roka) – činnost dobrovolníka nemusí být tolik formalizovaná, dohoda o jeho pomoci bývá jen ústní, je to dobrá forma k získávání nových dobrovolníků.

Dlouhodobá dobrovolná pomoc - je poskytována opakovaně a pravidelně (např. dvě hodiny jedenkrát týdně po dobu celého roku). Je to jedna z častých forem dobrovolnictví. Většinou organizace s dobrovolníkem sepisuje dohodu o spolupráci, v níž jsou upraveny závazky, práva a povinnosti obou stran.

Dobrovolná služba – jedná se o dobrovolný, dlouhodobý závazek, na dobu několik měsíců i let, věnovat se dobrovolné práci obvykle mimo svoji zemi. Taková dobrovolná služba je profesionálně organizována (Tošner, & Sozanská, 2002). Frič a Pospíšilová (2010) ve svém

výzkumu definovali dlouhodobý styl dobrovolnictví jako činnost pro jednu organizaci trvající déle než 3 roky.

Z hlediska tématu této práce je pro nás nejdůležitější veřejně prospěšné dobrovolnictví s delším trváním.

1.3 Dobrovolník

Tošner a Sozanská (2002) popisují dobrovolníka jako člověka, který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, dovednosti a vědomosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti.

Důležitým aspektem při vymezení pojmu dobrovolník je jeho vnímání rolí. Partnerem dobrovolníka je obvykle organizace, ve které má dobrovolník svou roli. Tato role je vymezena takovým způsobem, aby se na ni mohl dobrovolník v dohodnutém rámci spolehnout.

1.4 Parametry dobrovolnické činnosti

V zemích, kde má dobrovolnictví nepřerušenu tradici, najdeme dobrovolníky ve všech věkových i profesních skupinách. Blíže přibližují parametry dobrovolnické činnosti dle posledních výzkumů.

Věk dobrovolníků je důležitým faktorem z hlediska proměn vzorců dobrovolnictví vlivem individualizace. Objevuje se nový trend v podobě krajních věkových kategorií dobrovolníků. Tento trend předpokládá nárůst počtu mladých dobrovolníků, stejně tak dobrovolníků v seniorském věku. Ale podle výzkumu (Frič, & Pospíšilová, 2010) k takové situaci v českém dobrovolnictví nedochází. Mezi formálními dobrovolníky je nejméně seniorů. Mladí lidé nejsou o nic více ani o nic méně aktivní než ostatní věkové kategorie dobrovolníků (s výjimkou seniorů).

Také **vzdělání** je důležitým indikátorem vzorců dobrovolnictví. Vyšší vzdělání umožňuje lépe si uvědomovat problémy druhých, zvyšuje empatii, podporuje sebevědomí a dává větší šance na dobré materiální zabezpečení, které poskytuje jednotlivci svobodnou volbu starat se o potřeby druhých. Vzdělání je konzistentním prediktorem dobrovolnictví. Vzdělání je jeden

z nejvýznamnějších ukazatelů, které se pojí s faktem, zda člověk je, či není dobrovolníkem (Wilson, 2000). Vzdělání nemá vliv na intenzitu, ani na pravidelnost dobrovolnické činnosti. Souvisí pouze se stabilitou (Frič, & Pospíšilová, 2010).

Délka dobrovolnické činnosti je dalším parametrem dobrovolnictví. Formální dobrovolníci, kteří pracují pro jednu organizaci krátkodobě (méně než 6 měsíců) tvoří pouze 5 % dobrovolníků. Střednědobé dobrovolnictví (po dobu 1 roku) se týká asi 20 % dobrovolníků a dlouhodobé dobrovolnictví (alespoň 2 roky) tvoří 75 % dobrovolníků (Chacón, Vecina, & Dávila, 2007).

Z hlediska **pravidelnosti** dobrovolnické činnosti je pravidelný dobrovolnický styl (dobrovolnická činnost alespoň jednou měsíčně za poslední rok) téměř normou a příležitostný dobrovolnický styl (méně často než jedenkrát za měsíc) výjimkou, která se týká jen čtvrtiny dobrovolníků. Dobrovolníci, kteří se dobrovolnické činnosti věnují pravidelně, se jí věnují většinou dlouhodobě (Tošner, & Sozanská, 2002).

Posledním parametrem dobrovolnictví je **intenzita** dobrovolnické činnosti. Průměrný počet hodin odpracovaných formálními dobrovolníky je 47 hodin za rok. Přesnější je počet odpracovaných hodin za měsíc a ten je 11 hodin. 71 % dobrovolníků pracují do 10 hodin za měsíc. Horní čtvrtina formálních dobrovolníků pracuje v průměru 25 hodin za měsíc. Z toho vyplývá, že „tahouni“ odpracují 57 % hodin dobrovolnictví za měsíc (Frič, Pospíšilová, & kol., 2010).

Celkově podle výzkumu (Frič, Pospíšilová, & kol., 2010) odpracují nadprůměrný počet hodin za měsíc dobrovolníci ve věku 45–54 let. S nejmenší intenzitou pracují jako dobrovolníci mladí lidé ve věku 15-24 let. Krátkodobí dobrovolníci se vyskytují ve věkové kategorii do 34 let. Dlouhodobé dobrovolníky najdeme ve věkové kategorii 35-44 let (64 %) a nejvíce pak od 65 let (77 %). Mládež (15-24 let) lze nejčastěji najít v nejvolnějším a nejméně pravidelném typu dobrovolnické činnosti. Mladí lidé (25-34 let) vykonávají dobrovolnickou činnost v průměru 4x za rok. Lidé ve věku nad 65 let najdeme na opačném pólu než mládež, tedy v nejpravidelnějším stylu dobrovolnické činnosti.

1.5 Dobrovolnictví a prosociální chování

Dobrovolnictví je jedna z nejušlechtilějších forem prosociálního chování. Penner (2002) definuje dobrovolnictví jako dlouhodobé, plánované a svobodně zvolené prosociální chování ve prospěch cizích druhých osob, které se odehrává v kontextu organizace.

Výrost a Slaměník (2008) označují prosociální chování jako akt chování, který má za cíl přinést užitek druhým. Polský psycholog J. Reykowski (1971, in Nakonečný, 1996) tvrdí, že podstatou prosociálního chování je schopnost člověka přinášet oběti, vzdát se vlastního blaha ve prospěch dobra jiného člověka. Prosociální chování je organizováno s ohledem na mimoosobní cíle, ale také se často jedná o takové cíle, s nimiž se subjekt prosociálního jednání identifikuje (např. dobročinnost). Zášková a Mlčák (2009) uvádí, že prosociální chování lze chápat jako vědomou činnost, která je vykonávána s úmyslem pomoci ostatním v nouzi a na straně pomáhajícího je spojena zejména s časovými náklady.

Ze sociálního pohledu se motivace nevztahuje jen k já, ale také k ty a k my. To znamená, že se jedinec angažuje také proto, aby byly uspokojeny potřeby jiných jedinců i celých skupin. *„Mnozí jedinci dospívají vývojem založeným na zvnitřnění hodnot lidskosti (odpovědnost, účast, spolupráce atd.) od egoismu k altruismu, od ego-centrických k alo-centrickým motivacím, které se projevují tzv. prosociálním chováním (pohotovostí k pomoci druhým, k obětavosti apod.)“* (Nakonečný, 1996, s. 74).

1.6 Hodnoty a dobrovolnictví

Hodnoty považujeme za součást vzorců dobrovolnictví. Charakter a struktura hodnot stojí v pozadí rozhodnutí každého dobrovolníka překonat bariéry a věnovat dobrovolnické činnosti čas a energii. Na hodnoty dobrovolnictví pohlížíme na úrovni individuální i kolektivní.

Individuální hodnoty dobrovolnictví prošly se změnou industriální společnosti ve společnost postindustriální velkou změnou ve prospěch individualismu. *„Tato hodnotová změna je spojována s nástupem nového typu dobrovolníků, kteří vykazují nízkou organizační loajalitu a je pro ně podstatné spíše to, jakou práci vykonávají. Jde o posun od dobrovolnické práce obvykle spojené s členstvím v organizaci k dobrovolnické práci, kterou si vybírají a řídí sami dobrovolníci s ohledem na své cíle, na svoji osobní integritu, rozvoj osobnosti, poznání, pracovní kariéry a udržení smysluplného života“* (Frič, Pospíšilová, & kol., 2010, s. 32).

Z pohledu kolektivní hodnoty se dobrovolnictví stává reflektovaným fenoménem doby jak na straně samotných dobrovolníků, tak na straně institucí veřejné správy i široké veřejnosti. Do dobrovolnictví jsou vkládány naděje spojené s emancipací altruistického pohledu na svět i s pozitivní perspektivou vývoje celé společnosti (Frič, Pospíšilová, & kol., 2010).

Frič a Pospíšilová (2010) tvrdí, že vzorec dobrovolnictví musí zahrnovat vyvážený poměr obou hodnotových dimenzí. Jedná se jak o dimenzi reprezentující individuální aktivity a tomu odpovídající hodnoty, tak také jejich organizační, kulturní a institucionální prostředí, které vytváří kolektivní hodnoty dobrovolnictví.

2 Motivace k dobrovolnictví

2.1 Základní vymezení pojmů motivace, motiv a potřeba

Ústředním problémem dobrovolnictví zůstává porozumění jeho motivaci. Proto bych nejdříve ráda krátce vymezila základní pojmy vztahující se k motivaci a následně popsala jednotlivé přístupy motivace k dobrovolnictví.

Základním pojmem je **motivace**. Tento pojem nemá v psychologii jednotné vymezení. Současný Psychologický slovník popisuje motivaci jako „...proces usměřňování, udržování a energetizace chování, který vychází z biologických zdrojů“ (Hartl, & Hartlová, 2009, s. 110). Kalina (2008) dodává, že motivace je intrapsychický proces, kdy se zvyšuje, či klesá aktivita jedince. Východiskem motivace je vnitřní stav napětí, cílem je pak dovršující reakce (Lewin, 1935). Hartl a Hartlová (2009, s. 110) dále dodávají „v zaměření motivace se uplatňuje osobnost jedince, jeho hierarchie hodnot i dosavadní zkušenosti, schopnosti a naučené dovednosti“. Motivace dává chování jednotu a význam a strukturuje spolu s kognitivními procesy pohyby tak, že vykazují smysluplné aktivity (Nakonečný, 1996).

Základním vnitřním zdrojem motivace je **motiv**. Motiv určuje směr a intenzitu chování. (Nakonečný, 1996). Vágnerová (2005) popisuje motivy jako faktory, které aktivizují lidské chování, pomáhají toto chování zaměřit na určitý cíl a v tomto směru je pak určitou dobu udržují. Takto navozené chování směřuje k uspokojení určité potřeby.

Dalším důležitým pojmem vztahující se k motivaci jsou **potřeby**. Potřebou nazýváme výchozí motivační stav, který je charakterizovaný nějakým deficitem (nějaký nedostatek ve fyzickém nebo sociálním bytí). Z toho plyne, že něco potřebovat znamená mít nedostatek

něčeho, a smyslem našeho chování je potom udržování stavu, kdy jsou naše potřeby naplněny. Chování je potom aktivitou vyjadřující vztah mezi potřebou a jejím uspokojením (Nakonečný, 1996). Potřeby jsou děleny na fyziologické/biologické a společenské/sociální. Na prvních z nich závisí přežití člověka jako organismu a jsou spojeny s činností a funkcemi lidského těla (potřeba spánku, potravy, tekutin, vzduchu apod.). Společenské/sociální potřeby jsou spjaty s člověkem jako společenskou, kulturní a sociální bytostí. Utvářejí se z potřeb primárních. Nazýváme je potřebami sekundárními (potřeba lásky, uznání, seberealizace a dominance) (Bedrnová, & Nový, 1998). Abraham Maslow rozdělil potřeby hierarchicky jako pyramidu od *deficitních* nižších potřeb k vývojově vyšším *potřebám růstu*. Nejnižší jsou fyziologické potřeby, pak následuje potřeba jistoty a bezpečí, sociální potřeby (potřeba náleženosti a lásky), potřeba uznání a nejvyšší ze všech je potřeba sebeaktualizace (seberealizace) (Nakonečný, 1996). Východiskem hierarchického uspořádání je princip, že potřeby v tomto systému uvedené jako vyšší jsou uspokojovány teprve tehdy, když jsou alespoň do určité míry uspokojeny potřeby nižší (Armstrong, 2015). Na vrcholku pyramidy potřeb najdeme nejdiskutabilnější a zároveň nejspecifičtější potřebu sebeaktualizace. Maslow patří k těm psychologům, kteří předpokládají, že hlavní hybná síla, která vede člověka k vlastnímu rozvoji, nepřichází zvenčí, ale je uvnitř každého z nás. Jsme tedy vnitřně puzeni se rozvíjet. Když dominuje potřeba sebeaktualizace, může být člověk motivován k osobnímu rozvoji a seberealizaci, ale také k chování, které přesahuje jeho bezprostřední zájmy (k hledání širšího smyslu vlastního života nebo k jednání vedenému potřebou užitečnosti pro své okolí) (Plamínek, 2007). „*Jedinci snažící se o sebeaktualizaci, kteří jsou přiměřeně uspokojováni ve svých základních potřebách, jsou vyzrálejší a lidsštější a dospívají k vývojově vyšším motivacím, k metamotivaci, k metapotřebám. Jsou oddaní nějakému úkolu či něčemu mimo sebe, obětují se a přijímají nějaké poslání, jsou oddaní něčemu neosobnímu či nadosobnímu.*“ (Maslow, 1973, 234, in Nakonečný, 1996, 165).

2.2 Psychologický a sociologický přístup

V odborné literatuře zabývající se motivací dobrovolníků vévodí dva základní přístupy. Je to přístup psychologický a sociologický.

Psychologický přístup

Někteří psychologové se dívají na dobrovolnictví jako na formu prosociálního chování. A definují dobrovolníka jako člověka, jenž má vrozenou empatii a díky ní má nezištnou, tj. altruistickou motivaci. To odlišuje dobrovolníka od lidí, kteří dělají stejnou práci za peníze.

Dobrovolnictví tak není pouze neplacenou prací, ale neplacenou prací, která je vhodně motivována. Vhodnou motivací je touha pomáhat druhým i na úkor vlastního prospěchu (Frič, Pospíšilová, & kol., 2010).

Altruistickou motivací dobrovolníků pak rozumíme lásku k bližnímu, pocity solidarity s chudými, soucit s lidmi v nouzi, empatie projevovaná trpělivostí a zápal pro konání veřejného dobra.

Někteří odborníci však čistě altruistickou motivaci dobrovolníků zpochybňují. Tvrdí, že každému plyne z dobrovolnictví určitý zisk (např. sociální kontakty, získání nových zkušeností, rozvoj sebe sama). Psychologové zabývající se vnitřními motivy jednotlivců k dobrovolnictví zahrnují do měření motivace i egoistické motivy. Ale zároveň připouštějí, že tak jako neexistuje čistě altruisticky motivovaný dobrovolník, tak neexistuje čistě egoisticky motivovaný dobrovolník. Altruistickou motivaci však můžeme považovat za relevantní a platnou pro zkoumání dobrovolnictví, protože existuje reálná možnost, že sobeckost není primárním důvodem k rozhodnutí pracovat jako dobrovolník (Frič, Pospíšilová, & kol., 2010).

Klasický psychologický přístup rozlišuje **vnitřní a vnější motivaci** dobrovolníků. Vnitřní motivace vyjadřuje, že dobrovolnická činnost je pro dobrovolníka cílem sama o sobě, že se o ni zajímá a má požitky z činnosti samé. Vnější motivace vypovídá o tom, že dobrovolnická práce je stimulována něčím venku, např. sociálním okolím dobrovolníka (Deci, 1972). V rámci psychologických motivačních úvah byl vytvořen tzv. **dvoufaktorový model motivace** Hortona Smithe (1981), který rozlišuje mezi altruistickými (nehmotnými) motivy a egoistickými (hmotnými) motivy. Později byl tento model rozšířen o sociální faktor na **model třífaktorový** (Fitch, 1987). V současné době rozlišuje motivy Rehberg (2005) na **allocentrické** (dosahování něčeho pozitivního pro druhé), **inovativní** (vyhledávání něčeho nového) a **egocentrické** (přínos něčeho dobrého pro sebe). Platnost těchto modelů se však zdála omezená. V některých zemích se prováděly národní studie pokoušející se identifikovat motivaci dobrovolníků. Např. Rochesterová s kolektivem spolupracovníků (2010) provedli v roce 2007 studii ve Velké Británii. Výsledky ukázaly, že motivace dobrovolníků může být jak altruistická, tak instrumentální. Např. 53 % dobrovolníků chtělo pomoci lidem; 41 % dobrovolníků zajímal konkrétní problém, který chtěli řešit; 41 % odpovědělo, že chtějí získat přátele; 29 % uvedlo, že dobrovolnictví očekávali přátelé nebo členové rodiny; 23 % dobrovolníků odpovědělo, že je to součástí jejich hodnotového nastavení a pro 17 % dobrovolníků bylo motivem jejich náboženské přesvědčení. Dále v této studii 19 % dobrovolníků uvedlo, že se chtělo naučit novým dovednostem; pro 7 % dobrovolníků to byla možnost, jak si budovat budoucí kariéru.

Mezi další motivy, které se nedaly zařadit ani do kategorie altruistických, ani do kategorie instrumentálních důvodů, bylo např. hodně volného času. To uvedlo 41 % dobrovolníků. Studie také porovnávala krátkodobé a dlouhodobé dobrovolníky. U krátkodobých dobrovolníků se objevovala menší motivace filozofickým nebo náboženským přesvědčením. Měli potřebu zlepšovat své dovednosti a rozvíjet kariéru, ale neměli nadbytek volného času.

Daniel Batson (1994) rozdělil motivaci dobrovolníků pomocí čtyř kategorií: **egoismus** (sebezáměm), **altruismus** (prospěch druhých), **kolektivismus** (prospěch skupiny či komunity) a **principialismus** (podpora morálního principu).

V psychologickém výzkumu motivů dobrovolníků se však nejvíce prosazuje funkcionální teorie, kterou popisují níže.

Sociologický přístup

Sociální teorie motivace se snaží najít odpověď nejen na otázku, proč lidé dobrovolně pracují, ale také proč vstupují mezi dobrovolníky a proč mezi nimi zůstávají.

Sociologický pohled vychází z předpokladu, že motivace k dobrovolnické práci je podmíněna sociálně. Na rozdíl od psychologického pohledu tento přístup zdůrazňuje, že pro vysvětlení motivace dobrovolníků, není důležité pátrat po tom, jací lidé jsou, ale v jaké sociální situaci se nacházejí (Dekker, & Halman, 2003).

Sociologové poukazují na to, že v dobrovolnictví existuje spíše spojitost se sociálními procesy než s potřebami jedince. A z toho vyplývá normativní pohled na sociální motivaci dobrovolníků. Tento pohled se opírá o předpoklad, že dobrovolnictví je kromě individuálních motivačních hodnot podpořeno konkrétní normou, jejíž dodržování je odměňováno a porušování trestáno (Frič, Pospíšilová, & kol., 2010).

Norem, které se podílejí na motivaci dobrovolníků je poměrně dost a mohlo by se zdát, že dobrovolníci nekonají svou práci z vlastní vůle. Normativně motivovaní dobrovolníci ovšem vykonávají dobro proto, že vnímají zodpovědnost za společné dobro a aktivní osobní angažovanost při jeho dosahování (Frič, Pospíšilová, & kol., 2010).

Dalším rozdílem oproti psychologickému pohledu je, že sociologové nahlížejí na dobrovolnictví jako na možnost začlenit se do určité komunity, společnosti, nacházet nové přátele. Motivace ze sociologického pohledu je také otázkou společenské prestiže, pověsti v komunitě, ale i společenské seberealizace, sebeúcty a sociálního zviditelnění. Komunitní dobrovolnictví je také založeno na sdílení společné identity a osudu, silných sociálních vazbách

mezi členy a pocitech sounáležitosti. Je také brána jako volnočasová aktivita, která dobrovolníkovi přináší požitky a je součástí jeho životního stylu.

2.3 Funkcionální přístup k motivaci dobrovolníků

Funkcionální přístup Claryho a Snydera (1999) kombinuje psychologický a sociologický pohled na motivaci. Cílem práce těchto autorů bylo vytvořit systém, který by umožnil pochopení a měření motivace k dobrovolnictví. Tento přístup předpokládá, že jeden typ chování (dobrovolnictví) může plnit různé funkce a že všichni lidé mají základní psychologické potřeby. Lidi k dobrovolnickému chování motivuje jejich přesvědčení, že toto chování jim umožňuje uspokojit jejich psychologické potřeby.

Vytvořili nejznámější psychologický koncept zkoumání motivační struktury dobrovolníků **VFI – Volunteer Function Inventory** (dále jako VFI), neboli Inventář funkce dobrovolníka. VFI má šest kategorií funkcí a jim odpovídajících motivací:

1. **hodnoty** (values) – motivace realizovat nebo vyjádřit důležité vnitřní hodnoty jako je humanismus, altruismus,
2. **porozumění** (understanding) – motivace zažít nové příležitosti k učení nebo zlepšit své znalosti a prohloubit své dovednosti,
3. **sociální vztahy** (social) – motivace uspokojit potřebu být členem určité skupiny, podílet se na jejích ideálech, setkávat se s ostatními, navazovat s nimi vztahy,
4. **kariéra** (career) – motivace získat zkušenosti a dovednosti důležité pro budoucí pracovní kariéru,
5. **posílení** (enhancement)– motivace lepšího sebepoznání, posílení sebevědomí a sebeúcty,
6. **obrana** (protective) – motivace vyrovnat se s negativními pocity a ochránit své sebepojetí (Clary, & Snyder, 1999).

Pro uvedené kategorie uvádím i příklady jednotlivých výroků z dotazníku (v originále Volunteer Functions Inventory), pomocí nichž se dá určit míra uspokojení jednotlivých priorit dobrovolníka: *Zajímám se o ty, kteří měli méně štěstí než já* (hodnoty); *Dobrovolnictví mi umožňuje učit se praktickou zkušeností* (pochopení); *Moji přátelé jsou také dobrovolníci*

(sociální vztahy); *Dobrovolnictví mi může pomoci dostat se na místo, kde bych chtěl/a pracovat (kariéra); Díky dobrovolnictví se cítím důležitý/á (zdokonalení); Kdykoliv se cítím špatně, dobrovolnictví mi pomáhá na to zapomenout (obrana) (Clary, & Snyder, 1999).*

V České republice modifikovali funkcionální přístup Frič a Pospíšilová (2010) při průzkumu motivace u formálních dobrovolníků. Segmentovali motivaci dobrovolníků na altruistickou, egoistickou, hédonickou a normativní. Ve svém výzkumu analyzovali dva typy dobrovolníků, které nazývají jako *obětavce* nebo *pohodáře*. Obětavci se vyznačují vysokou mírou normativní a altruistické motivace a mají vyšší míru obětavosti ve prospěch komunity nebo společnosti. Pohodáři mají vyšší míru hédonické motivace a nižší míru normativní motivace a vyznačují se vyšší mírou požitku z dobrovolnické aktivity. Za vhodnější označení těchto typů dobrovolníků považují rozlišení na a) **kolektivisticky orientované dobrovolníky** a b) **individualisticky orientované dobrovolníky**, kteří dle výše zmíněných autorů u nás převažují. To koresponduje se členěním na kolektivní a reflexivní dobrovolníky, které uvádějí Hustinx a Lammertyn (2003).

Tento model jsem použila ve své empirické části jako nástroj pro kvantitativní výzkum motivační struktury dobrovolných terapeutů. Jevil se mi jako vhodný nejen proto, že je tolik užívaný, ale i pro možnost porovnání závěrů s jinými výzkumy.

3 Projekt Sociální klinika v České republice

3.1 Historie projektu

Projekt Sociální kliniky vznikl jako reakce na podmínky v České republice, kdy terapie placená ze zdravotního pojištění není dostupná v takové míře, v jaké je nezbytná. Počet potřebných mnohonásobně převyšuje možnosti terapeutů, kteří poskytují terapii na pojišťovnu a terapii běžně hrazenou si nemohou z finančních důvodů dovolit.

„Různé výzkumy prokázaly, že pokud lidé v náročné situaci mohou čerpat dobrou terapii, jsou rychleji schopni se vrátit do plnohodnotného života, lépe fungují ve vztazích, ve společnosti a mají méně psychosomatických onemocnění. Pokud je terapie poskytnuta včas (např. po traumatické události), je rychlejší rekonvalescence a lepší zařazení zpět do společnosti“ (Sociální klinika, 2018).

Ideu Sociální kliniky v České republice a koncept jejího fungování přinesl a rozpracoval Český institut biosyntézy a tým Sociální kliniky.

Projekt Sociální kliniky funguje v České republice od roku 2014. Inspirací pro vznik tohoto projektu byla činnost spřátelených zahraničních institutů biosyntézy v Brazílii a Portugalsku, kterým se sociální kliniky podařilo vybudovat a ročně tak pomáhají stovkám klientů. Sociální klinika přináší inspirativní řešení, jehož zdrojem je ochota a chuť přispět v rozsahu svých možností k pomoci jiným lidem, kteří ji aktuálně potřebují (Sociální klinika, 17. března, 2018).

V naší republice je to nový a zdá se, že potřebný projekt. Což dokazuje ocenění rakouskou nadací Unruhe, která Sociální kliniku ocenila jako inspirativní, kreativní a dlouhodobě udržitelné řešení. Sociální klinika uspěla mezi dalšími 300 projekty ze střední Evropy v soutěži o ceny pro sociálně inovativní projekty SozialMarie 2015.

Do Sociální kliniky se dosud přihlásilo téměř 70 dobrovolných terapeutů z celé České republiky. Sociální klinika je projekt, do kterého se mohou zapojit terapeuti různých směrů a z různých míst. Důležitým východiskem pro Sociální kliniku je biosyntéza, jeden z nejnovějších přístupů v somatické psychoterapii. Sociální klinika poskytla doposud krátkodobou terapii asi čtyřem stem klientů (Sociální klinika, 2018).

3.2 Poslání a cíle

Sociální klinika (2018) vymezuje své poslání jako poskytování kvalitní psychoterapeutické služby lidem, kteří se nacházejí v náročné životní situaci a nemohou si tyto služby z finančních důvodů dovolit. Zároveň jsou motivováni na sobě pracovat, hledají změnu a uvědomují si díl své zodpovědnosti.

3.3 Poskytovaná služba

Sociální klinika nabízí klientům terapeutické služby v rozsahu 12 sezení v průběhu přibližně 6-9 měsíců. Jedná se o krátkodobou psychoterapii.

Krátkodobá psychoterapie zdůrazňuje práci s vymezenou časovou perspektivou, konkrétními tématy a práci s cíli. Klade důraz na aktivitu terapeuta, terapeutickou alianci¹ a terapeutický kontrakt² (Levenson, 2016). Krátkodobou terapii považujeme za účinnou navzdory omezenému počtu sezení a časovému vymezení. Průzkumy praxe v ordinacích ukazují, že pacienti absolvují v průměru jen kolem čtyř psychoterapeutických sezení. Výzkumy prováděné od osmdesátých let 20. století ukazují, že konzultací s psychoterapeutem by mělo být alespoň sedm a že lidé, kteří absolvovali dvanáct až čtrnáct terapeutických sezení na klinikách měli často z léčby zisky i dva až tři roky po jejím ukončení (Lambert, 2013).

V Sociální klinice prochází klient mapujícím setkáním, které slouží k seznámení s tématem klienta a k zvážení možných způsobů spolupráce. Pak je pro klienta vybrán vhodný terapeut. Klienti na službu přispívají symbolickou částkou dle individuálních možností. Symbolické příspěvky, které klienti za psychoterapii platí, jsou využívány na zajištění chodu Sociální kliniky. Výhodou takové služby je zejména rychlost, s jakou je terapie zahájena, dále pak zapojení a poskytování terapie zkušenými terapeuty.

„Typickým klientem nebo klientkou Sociální kliniky je člověk, který se kvůli nějaké nečekané negativní události ve svém životě ocitl v situaci, z níž si sám neumí pomoci. Chodí k nám například lidé po rozvodu, lidé vyrovnávající se s úmrtím blízkého člověka, lidé s diagnózou vážného onemocnění apod.“ přibližuje projekt zakladatelka Sociální kliniky Barbora Janečková (Tisková zpráva SK, 2018).

3.4 Dobrovolnictví v oblasti psychoterapie

Dobrovolná psychoterapeutická činnost je v naší zemi teprve nový jev. Sociální klinika patří mezi první organizace, které se dobrovolnictví v oblasti psychoterapie věnují formálně a organizovaně.

¹ Terapeutická aliance je racionální a smysluplný kontakt pacienta s terapeutem, umožňující mu cílevědomě pracovat v terapeutické situaci

² Terapeutický kontrakt je dohoda settingu a rámci psychoterapie. Domlouvá se většinou v počátečních fázích léčby.

První Sociální klinika vznikla v Brazílii, ve státě Bahia, která je zaměřená na děti v nejhorsích chudinských čtvrtích. Terapeuti pracují hlavně s jejich učiteli. Sociální klinika existuje také v Portugalsku, kde služby poskytují pouze studenti psychoterapeutického výcviku.

V zahraničí bychom však našli ještě více organizací, které se dobrovolnictví v oblasti psychoterapie věnují. Ráda bych zde přiblížila tři z nich, které působí ve Velké Británii, jelikož mají podobný koncept jako Sociální klinika.

Prvním z nich je organizace Psychosynthesis Trust, která organizuje výcvik pro poradce a psychoterapeuty a poskytuje dobrovolnou psychoterapeutickou službu lidem, kteří ji potřebují. V organizaci pracují jak zkušení terapeuti, tak studenti výcviku. Celkový počet studentů je 50 a zkušených terapeutů 12. Jako dobrovolníci však pracují jen studenti, aby splnili povinnosti vyplývající z výcviku a nabyli potřebné dovednosti a zkušenosti (Psychosynthesis Trust, 2018).

Druhou organizací poskytující dobrovolnou psychoterapeutickou službu je Greenwichmind, kde pracují převážně s klienty s vážnými psychickými potížemi. Je zde multietnické poradenství a klienti mohou čerpat terapii v několika jazycích. První setkání klienti absolvují s krizovým týmem a pak následuje krizová pomoc v délce 6 sezení. V případě potřeby delší psychoterapeutické služby mohou klienti čerpat až 24 sezení. Na takovou službu však klienti čekají někdy i 6 měsíců. Služba je pro lidi žijící v Greenwich zdarma, ale mohou poskytnout dobrovolný příspěvek. V organizaci pracuje 50 terapeutů, z toho asi polovina je dobrovolníků (studentů výcviku) a polovina zkušených terapeutů. Studenti svou dobrovolnou činností plní povinnosti dané výcvikem a musí odpracovat 450 hodin jako dobrovolníci. Výcvik trvá 5 let. Jejich odměnou je supervize, kterou jim poskytuje organizace (Greenwichmind, 2018).

Poslední organizací, kterou bych ráda zmínila je Healing and Counselling Centre. Je to organizace spolupracující s církví a poskytující dobrovolné poradenství a psychoterapeutickou službu. Pro tuto organizaci pracuje 12 dobrovolných psychoterapeutů, kteří jsou zároveň kněží. Poskytují svým klientům dlouhodobou psychoterapii v rozsahu do dvou let. Klienti si službu hradí (Healing and Counselling Centre, 2018).

Ve zmíněných organizacích můžeme nalézt podobný kontext dobrovolné terapeutické činnosti jako v projektu Sociální klinika (podpora terapeutů, nabídka služeb, cílová skupina, délka dobrovolnické služby). Dobrovolní terapeuti jsou však v zahraničních organizacích většinou studenty terapeutického výcviku a plní si tím povinnosti, které jim z výcviku vyplývají. Jsou to většinou lidé ve středním věku, ale dosud nemají v oblasti psychoterapie dlouholeté

zkušenosti. Ani u jedné organizace jsem nenašla žádný výzkum, který by se věnoval motivaci k jejich dobrovolnické činnosti. Proto můžeme v těchto organizacích pouze na motivaci usuzovat podle kontextu jejich činnosti a podmínek v organizaci.

3.5 Dobrovolní terapeuti v Sociální klinice

Terapeutů a terapeutek v Sociální klinice, kteří poskytují psychoterapii jako dobrovolníci, je k dnešnímu datu 64. Jsou z celé ČR a z různých psychoterapeutických směrů, převážně se však jedná o absolventy či studenty biosyntézy. Terapeuti mají zpravidla vysokoškolské psychologické vzdělání (nebo vysokoškolské vzdělání humanitního směru) a absolvovali, nebo jsou v pokročilém stádiu pětiletého psychoterapeutického výcviku. Dobrovolní terapeuti jsou v rámci své práce pro Sociální kliniku podporováni supervizory, kteří drží záruku za kvalitu a odbornost poskytovaných služeb. V rámci Sociální kliniky pracují terapeuti zdarma a jejich jedinou odměnou jsou supervize či další vzdělávání, kde mohou dále rozvíjet svoji odbornost (Sociální klinika, 2018).

3.5.1 Význam peněz v psychoterapii

Terapeuti v Sociální klinice, jak již bylo řečeno, pracují jako dobrovolníci a za svou práci nepobírají žádnou peněžitou odměnu. Většina z nich má zároveň svou terapeutickou praxi, kde peníze hrají důležitou roli. Proto bych ráda blíže přiblížila, jaký význam peníze v psychoterapii mají.

Peníze v psychoterapii reprezentují obchodní vztah, službu, definování úlohy terapeuta a klienta. Jsou součástí pracovního spojení, současně prostředkem vyjádření pudových přání a osobnostních rysů i vztahovým rámcem, kde se znázorňuje, jak člověk zachází se sebou, s druhými a jak se sebou nechává zacházet (Holub, 2008, in Vybíral, & Roubal, 2010, 507).

Fyzické peníze mohou mírnit onipotentní fantazie pacienta i terapeuta o tom, že terapeut není tak „báječně“ dobrý, že by nepotřeboval odměnu za své profesionální kvality, a klient není natolik vážený, že by ho měl terapeut léčit zadarmo. Odstranění přímé finanční vazby mezi pacientem a terapeutem může živit terapeutickou aroganci nebo pseudoterapeutické spojení terapeutů a pacientů (Holmes, 1998).

„Placení se stává reálným zážitkem reciprocity, kdy pacient zřetelně ví, že platba je součástí terapeutova příjmu, terapeut přestává být profesionálně neosobní postavou, jednoznačně se hlásí ke svým potřebám a zpochybňuje idealizované pojetí pomáhající profese“ (Holub, 2008, in Vybíral, & Roubal, 2010, 507).

Většina začátečníků terapeutů cítí, že si peníze vlastně nezaslouží, protože se teprve učí řemeslu a jsou nezkušení. Terapie je však těžká práce a terapeuti si za ni zaslouží být zaplacení (Gabbard, 2005, in Roubal, & Vybíral, 2010, 508).

Psychoterapeuti i přesto, že terapie je pojímána jako nezištná činnost, ztrácejí někdy ze zřetele, že skutečným účelem zaměstnání je získání mzdy. Psychoterapeut si musí být jistý, že vydělá tolik, aby se o sebe dobře postaral, protože nemůže nikomu pomoci, pokud neprokáže, že je schopný pečovat o sebe (Harvie Clark, 1999, in Vybíral, & Roubal, 2010, 511).

Pohledy na význam peněz v psychoterapii poukazují na jejich důležitost a také na možná rizika při jejich absenci. V Sociální klinice hradí klienti za poskytnutou službu dobrovolný příspěvek, aby se některá výše zmíněná rizika minimalizovala. O to více může být přínosné věnovat se průzkumu jejich motivace k dobrovolnické činnosti.

II EMPIRICKÁ ČÁST

Teoretická část představila důležité koncepty, aspekty a teoretické přístupy, které následně využiji pro interpretaci empirických dat. Následná část práce, slouží tomu, abych přiblížila a zdůvodnila metodologii výzkumu a výsledky výzkumu.

1 Výzkumné otázky a hypotézy

Cílem bakalářské práce je zjistit motivační strukturu u dobrovolných terapeutů a hlouběji prozkoumat nejdůležitější motivy.

K dosažení cíle byly formulovány tyto výzkumné otázky a hypotézy:

HVO: *Jaká je motivace dobrovolných terapeutů v projektu Sociální klinika?*

Pro zodpovězení hlavní výzkumné otázky byly stanoveny následující dílčí výzkumné otázky (DVO) a hypotéza (H):

DVO1: *Jaké jsou motivy dobrovolných terapeutů?*

H1: *Mezi jednotlivými motivy dobrovolných terapeutů existuje statisticky významný rozdíl.*

DVO2: *Dochází v průběhu dobrovolnické služby ke změnám v motivaci k činnosti dobrovolníků?*

DVO3: *Dochází ke změnám v motivaci v souvislosti s délkou psychoterapeutické praxe dobrovolných terapeutů?*

DVO4: *Jak se podílí hodnoty (zejména altruismus a humanitární starost o druhé) na motivaci dobrovolných terapeutů?*

DVO5: *Jak se podílí potřeba získání nových zkušeností či rozvinutí svých dovedností na motivaci dobrovolných terapeutů?*

DVO6: *Jak spolu souvisí sociální vztahy a motivace dobrovolných terapeutů?*

Hypotéza (H1) a výzkumné otázky (DV1, DV2, DV3) budou zkoumány v kvantitativní části výzkumu a dílčí výzkumné otázky (DVO4, DVO5, DVO6) budou zkoumány v kvalitativní části výzkumu.

2 Výzkumný design

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila design případové studie organizace Sociální klinika, abych mohla odpovědět na výzkumné otázky a prozkoumat motivaci dobrovolníků z různých úhlů. Smyslem případové studie je velmi podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málo případům (Sedláček, 2007, in Švaříček, & Šedřová, 2007, 97). Ke zkoumání motivace dobrovolných terapeutů v projektu Sociální klinika použiji kombinaci kvalitativního a kvantitativního postupu. Greene a kol. (1989, in Hendl, 2005) odůvodňují volbu použití smíšeného přístupu například k účelu triangulace – potvrzování výsledků jinými metodami, komplementarity – objevování překrývajících se a rozdílných aspektů fenoménu získaných různými metodami nebo k účelu sekvenčnosti – použití jedné metody, aby se umožnilo provedení druhé metody. Creswell, Plano a Clark (2011) spatřují výhodu kombinace přístupů v rozšířených možnostech pro interpretaci výsledků, kdy většinou kvalitativní zjištění dovolí výzkumníkovi pochopit a lépe interpretovat data z kvantitativní části výzkumu. Smíšená strategie staví na synergii kvalitativního a kvantitativního přístupu s cílem porozumět danému jevu lépe než při využití pouze jednoho z přístupů.

Použila jsem sekvenční kombinování obou výzkumných postupů. Creswell (1998, in Švaříček, & Šedřová, 2007, 84) popisuje tento design jako fáze, které jsou oddělené a jedna fáze předchází fázi druhé. Nejdříve prostřednictvím kvantitativního výzkumu jsem zjišťovala u všech terapeutů v projektu Sociální klinika jejich motivy a kontext jejich dobrovolnické práce a následně v kvalitativní části výzkumu jsem se zaměřila na zkoumání nejvíce zastoupených motivů se záměrem hlouběji porozumět motivaci dobrovolných terapeutů.

Pro sběr dat v kvantitativní části výzkumu byla zvolena technika dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření je časově a finančně nenáročnou technikou sběru dat a umožňuje získat data i od velkého množství respondentů. Výsledky dotazníkového šetření jsou vysoce reprezentativní a lze je vztáhnout na celou populaci či specifickou skupinu. Z pohledu respondentů je významnou vlastností této techniky sběru dat relativně vysoká míra anonymity a časová nenáročnost (Giddens, 2003, 64).

V kvalitativní části výzkumu se snažím poznat hlubší, subjektivní pohled terapeutů na jednotlivé motivy a získat relativně hodně informací o malém počtu jedinců. Předností kvalitativního výzkumu podle Hendla (2012) je vytváření komplexního obrazu za pomoci mnoha metod, a to vše v přirozených podmínkách respondentů. Tyto výhody jsou dle mého názoru pro studium motivačních faktorů dobrovolných terapeutů velmi dobře využitelné.

3 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor byl vybrán metodou záměrného výběru. Výzkumným souborem pro dotazníkové šetření i rozhovor byli dobrovolní terapeuti v organizaci Sociální klinika. Dotazník vyplnilo 64 respondentů (100%), což byl v době sběru dat celkový počet dobrovolných terapeutů v dané organizaci, kteří poskytují psychoterapeutické služby. Respondenti byli k odpovědím motivováni faktem, že je dotazník anonymní a bude sloužit pouze k výzkumu zveřejněném v této práci. V průběhu administrace a vyplňování nedocházelo k žádným komplikacím.

V kvalitativní části výzkumu byl soubor tvořen sedmi dobrovolníky ze Sociální kliniky, které jsem předem oslovila. Soubor tvořili tři muži a čtyři ženy. Všichni respondenti mají vysokoškolské vzdělání humanitního typu, převážně v oboru psychologie a jsou absolventy či frekventanty (v jeho pokročilé části) pětiletého psychoterapeutického výcviku. Svou službu v organizaci vykonávají v časovém rozmezí od 0,5 roku do 3,5 roku. S organizací mají respondenti podepsanou smlouvu o dobrovolnické činnosti. Sociální klinika pravidelně eviduje jejich činnost a poskytuje jim odborné supervize a další vzdělávání v dané oblasti. Tabulka níže uvádí charakteristiku výzkumného vzorku v kvalitativní části výzkumu. Jelikož jsem také dobrovolník v této organizaci a se všemi z respondentů se znám osobně, v zájmu zachování anonymity respondentů byla s jejich souhlasem jejich jména změněna. Jména, která zde uvádím, jsou tedy smyšlená.

Respondent	Věk	Délka dobrovolnické činnosti	Délka psychoterapeutické praxe
Iveta	39	0,5	0
Patrik	38	3,5	11
Lucie	68	3,5	35
Zoe	35	2	12
Michal	36	3,5	10
Hedvika	44	3,5	19
Oliver	39	3,5	4

4 Výzkumný nástroj a sběr dat

Ke sběru kvantitativních dat jsem použila metodu dotazování, formou inventáře, doplněného o úvodní otázky týkající se identifikace respondentů a kontextu dobrovolnické činnosti. Inventáře jsou standardně založeny na oznamovacích větách, se kterými respondent souhlasí nebo nesouhlasí. Pro zjištění motivace k dobrovolnictví jsem použila „Inventář funkce dobrovolníka“ (Volunteer Function Inventory – VFI) od Marka Snydera a kolektivu, který popisují již v teoretické části.

V úvodní části inventáře k bakalářské práci jsem se představila a informovala, k čemu získané výsledky budou sloužit, dále jsem ujistila respondenty o anonymitě a na závěr jsem respondentům poděkovala. Inventář se skládá z 30 výroků reprezentující jednotlivé motivy. Respondent vyjadřuje svůj postoj k objektu na Likertově sedmibodové škále od „vůbec není důležité“ po „velmi důležité“ výběrem ze stupnice. Odpovědi lze jednoduše kvantifikovat a následně statisticky analyzovat. Inventář byl doplněn úvodními otázkami, které se týkaly věku, pohlaví, délky dobrovolnické činnosti v dané organizaci a délky psychologické praxe respondentů.

Do výzkumného vzorku byli zařazeni dobrovolní terapeuti ze Sociální kliniky. Ve spolupráci s ředitelkou Sociální kliniky byl dobrovolníkům rozeslán informační e-mail, v němž byli seznámeni s cílem výzkumu a odkázáni na elektronický odkaz na internetový portál Survio, kde byl uvedený dotazník uložen. Respondenti vyplnili dotazník na odkazu: <https://www.survio.com/survey/d/F6F6D1M7Y2R0H7Q4L>. Dotazníkové šetření probíhalo od 13.11.2017 do 12.1.2018. Samotné vyplnění dotazníku trvalo respondentům průměrně 10 minut. V prvním týdnu vyplnilo dotazník asi 50 % terapeutů. Proto byl poslána 23.11.2017 opakovaný email s prosbou o vyplnění od terapeutů, kteří se ještě do výzkumu nezapojili. Poté dotazník vyplnilo zbývajících 50 % terapeutů. Dobrovolníci se k danému způsobu vyplnění dotazníku prostřednictvím portálu Survio vyjádřili velmi kladně. Uvedli, že je lehce pochopitelný, snadno vyplnitelný a časově nenáročný. Plné znění dotazníku je uvedeno v příloze této práce (Příloha 3).

Ke kvalitativnímu výzkumu jsem použila techniku polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Takovýto rozhovor se podle Hendla (2005) sestává z několika pečlivě formulovaných otázek, na které jsou respondenti vyzváni odpovědět. Zvolila jsem tento typ rozhovoru s cílem využít výhody strukturace témat a otázek v rozhovoru, abych minimalizovala výrazné strukturní odlišnosti v odpovědích a mohla propojit kvalitativní část výzkumu

s kvantitativní částí. Zároveň jsem se snažila vytvořit prostor pro vlastní vyjádření a zachycení individuálních odlišností v obsahu odpovědí. Rozhovory byly následně přepsány a byly v nich smazány ty informace, které by mohly ohrozit anonymitu respondentů, ale i klientů služeb, které dobrovolníci poskytují. Při přepisu nahrávek jsem provedla redukci prvního řádu (vynechání nepodstatných, plynulost rušících prvků).

Rozhovor se uskutečnil s dobrovolnými terapeuty v projektu Sociální klinika, kteří vyplnili dotazník a souhlasili s následným rozhovorem. Cílem rozhovoru bylo hlubší porozumění motivům dobrovolných terapeutů, které se objevily ve výsledcích z kvantitativní části výzkumu.

Rozhovory probíhaly v průběhu měsíce ledna 2018 převážně prostřednictvím aplikace Skype. Rozhovory proběhly s každým respondentem zvlášť v předem domluveném čase. Na začátku nebylo nutné se představovat, jelikož se s respondenty znám osobně. Vysvětlila jsem jim však účel rozhovoru a požádala o souhlas s provedením záznamu rozhovoru. Respondenti ve všech případech souhlasili a věnovali mi čas potřebný pro realizaci rozhovoru. Použila jsem připravené otázky, které jsem v případě nepochopení ze strany respondenta či z mé strany doplnila dalšími otázkami. Délka rozhovoru se pohybovala v rozmezí 30 až 50 minut. Data jsem sbírala v průběhu měsíce ledna tohoto roku. Otázky k rozhovoru uvádím v příloze této práce (Příloha 4).

5 Metody a techniky zpracování dat

Kvantitativní data byla zpracována v programech Microsoft Excel a Statistica 12. Ke zpracování kvantitativních dat sloužila především popisná statistika. Data jsou prezentována pomocí sloupcových grafů. K ověření hypotéz jsme použila statistický test s názvem Kruskal – Wallisova ANOVA. Použila jsem tento neparametrický test, protože data nepocházela z normálního rozdělení. Tento test slouží pro více než dvě srovnávané skupiny. Klíčovým předpokladem je zde nezávislost pozorovaných hodnot. Tento test byl proveden v programu Statistica, který je pro tento test vybaven příslušnými funkcemi.

Analýzu kvalitativních dat jsem realizovala za pomoci programu Atlas.ti. Tento program zařazují Weitzman a Miles (1995, in Hendl, 2005) mezi programy pro podporu vývoje teorie na základě kódování. Umožňuje ulehčit práci s množstvím textu a papírových dokumentů, ale i obrazových a zvukových dokumentů. Hendl (2005) zdůrazňuje, že tento program neprovádí automaticky interpretaci textů.

Během analýzy sebraných dat jsem se zaměřila na oblasti, které jsou hlavním předmětem mého zájmu – výzkumné cíle. Nicméně zohlednila jsem i ta témata, která vyvstala během procesu získávání dat.

V první části analýzy jsem použila otevřené kódování, které je definováno jako operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text rozdělen na jednotky, kterým jsou přiděleny kódy (jméno nebo krátká fráze) a s takto nově pojmenovanými fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje. Otevřené kódování představuje jednoduchou, ale dosti pracnou analytickou techniku, která směřuje k velmi detailní a hloubkové práci s textem (Švaříček, & Šedřová, 2007). Pojmenované fragmenty textu se dále pečlivě prostudují a porovnáním se zjistí rozdíly a podobnosti.

Jakmile jsem měla vytvořený seznam kódů, začala jsem s jejich systematickou kategorizací. Slučovala jsem kódy (pojmy), které se obsahově vztahovaly k výzkumným otázkám, čímž jsem vytvořila jednotlivé kategorie. Potom následovala fáze axiálního kódování, kdy jsem tvořila osy propojující jednotlivé kategorie a hledala mezi nimi vztahy. Hendl (2005) popisuje, že axiální kódování má stimulovat uvažování o propojení mezi koncepty a tématy. Můžou při něm vznikat i nové otázky a některá témata mohou být opuštěna a jiná zkoumána do větší hloubky. Pro následnou interpretaci bylo pro mne důležité se nad vzniklou strukturou a jednotlivými vztahy zamýšlet, analyzovat a vztahovat zpět k literatuře, kterou jsem nastínila v teoretické části. Také jsem navazovala na kvantitativní výzkum, proto bylo mou snahou nalézání souvislostí, podobností či rozdílů.

6 Etika výzkumu

V každém výzkumu je třeba řešit etické otázky a eliminovat případná etická rizika. Před samotným započítím každého rozhovoru jsem seznámila respondenta s průběhem výzkumu a opět jsem si ověřila, zda souhlasí s participací na výzkumu a s následným pořízením nahrávky našeho rozhovoru. Informovaný souhlas respondenta byl na počátku rozhovoru zaznamenán. Respondent byl obeznámen s tím, že může od výzkumu kdykoliv odstoupit a že má právo neodpovídat na některé otázky. Účastníky jsem také informovala o jejich anonymitě. Z důvodu anonymizace byla změněna jména respondentů a nebyly prezentovány další charakteristiky výzkumného souboru. Snažila jsem se zaujmout profesionální přístup i přesto, že se s respondenty znám osobně, abych předešla neformálnímu stylu rozhovoru. Zároveň jsem se snažila oprostít od předsudků a představ, se kterými jsem do výzkumu vstupovala.

7 Operacionalizace

Smyslem operacionalizace je převedení teoretických pojmů na úroveň empiricky měřitelných indikátorů (Disman, 2002). Východiskem operacionalizace mi byly teoretické koncepty, a to především koncept E.G. Claryové, Marka Snydera a jejich kolegů (1991). Tito autoři identifikovali šest kategorií motivace, které operacionalizovali do svého dotazníku VFI (Inventář funkce dobrovolníka – Volunteer Function Inventory). VFI má tyto kategorie motivů: hodnoty, porozumění, sociální vztahy, kariéra, obrana a posílení (popsány výše). Jednotlivá tvrzení z dotazníku se dají rozřadit do těchto šesti kategorií.

8 Deskripce a interpretace výsledků výzkumu

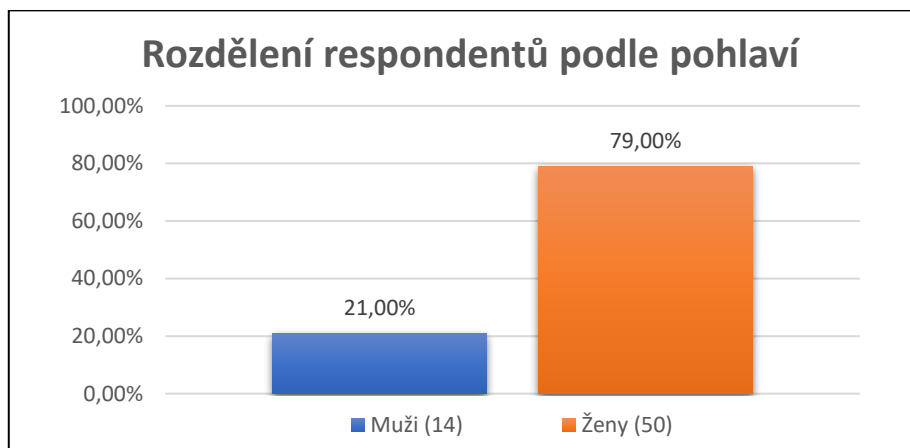
8.1 Výsledky kvantitativní části výzkumu

V následující kapitole uvádím výsledky výzkumu prováděného formou dotazníkového šetření dobrovolných terapeutů v projektu Sociální klinika. Kapitulu jsem pro větší přehlednost rozdělila do dvou podkapitol. Nejdříve se v první části věnuji zpracování výsledků dotazníků, která se zaměřuje na charakteristiku výzkumného vzorku. Druhá kapitola se zabývá vyhodnocením hlavní části dotazníků, tedy Inventářem funkcí dobrovolníků (dotazník VFI). Poskytuje nám odpověď na hlavní výzkumnou otázku a na dílčí výzkumné otázky (DV1, DV2 a DV3) týkající se úrovně jednotlivých funkcí motivace u dobrovolných terapeutů a vztahu k délce, dobrovolnické činnosti, a délce psychoterapeutické praxe dobrovolníků. Zároveň v této části ověříme hypotézu, zda mezi motivy dobrovolných terapeutů existuje statisticky významný rozdíl. Tabulky a grafy slouží k přehlednější prezentaci zpracovaných dat a k vizuálnímu porovnání.

8.1.1 Charakteristika výzkumného souboru

V této kapitole se zabývám charakteristice respondentů. Charakteristice respondentů je věnována samostatná podkapitola z důvodu jejího významu pro interpretaci výsledků.

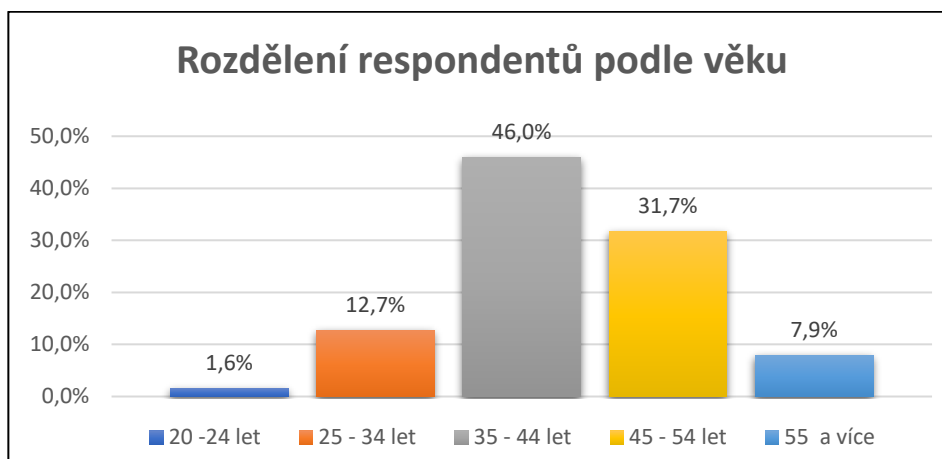
Graf 1: Rozdělení respondentů podle pohlaví

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 1 vyplývá, že mezi celkovým počtem 64 terapeutů v Sociální klinice, kteří vyplnili dotazník, bylo 50 žen (78 %) a 14 mužů (22 %).

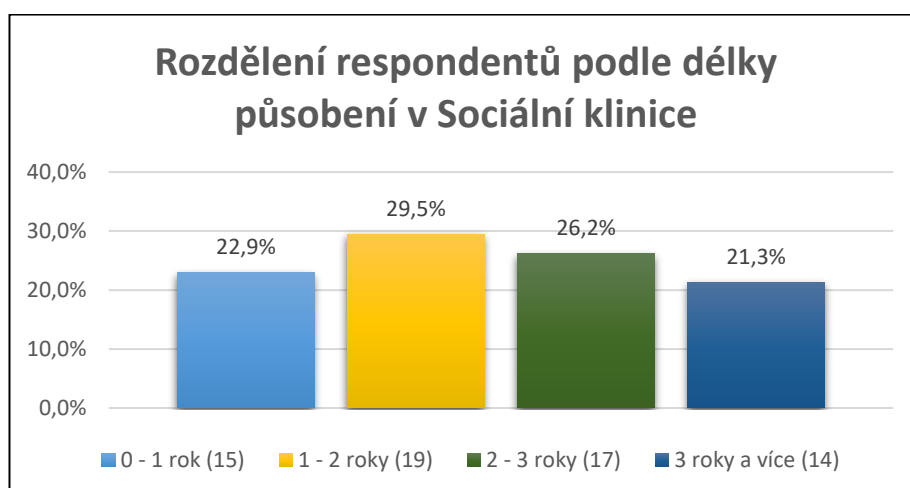
Graf 2: Rozdělení respondentů podle věku

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 2 vyplývá, že pouze 1 respondent se nacházel ve věkovém rozmezí 20-24 let, 8 respondentů se nacházelo ve věkovém rozmezí 25–34 let, 30 respondentů se nacházelo ve věkovém rozmezí 35–44 let, 20 respondentů ve věkovém rozmezí 45-54 let a 5 respondentů bylo starší než 55 let. Nejvíce respondentů (77,7 %) se tedy nacházelo mezi 35–54 lety. Průměrný věk respondentů je 43 let.

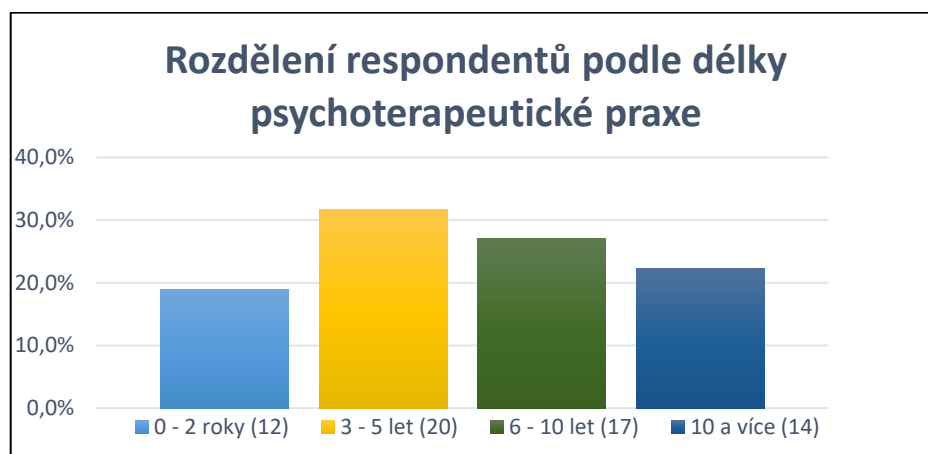
Graf 3: Rozdělení respondentů podle délky působení v projektu Sociální klinika

Zdroj: vlastní výzkum

Z grafu 3 vyplývá, že méně než 1 rok se věnuje dobrovolnické činnosti v dané organizaci 15 terapeutů (22,9 %). 19 terapeutů (29,5 %) se věnuje dobrovolnické činnosti 1–2 roky a 17 terapeutů (26,2 %) 2–3 roky. Nejdéle se věnuje dobrovolnické činnosti 14 terapeutů (21,3 %), a to více než 3 roky. Průměrná délka působení dobrovolníků v projektu Sociální klinika jsou dva roky.

Graf 4: Rozdělení respondentů podle délky psychoterapeutické praxe

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 4 zachycuje, jak dlouho se dobrovolní terapeuti profesně věnují psychoterapii v praxi. Můžeme zaznamenat, že 12 (19 %) dobrovolných terapeutů zatím nemá svou terapeutickou praxi nebo s ní začíná. Terapeutů, kteří se věnují psychoterapii v rozmezí 3–5 let, je v Sociální klinice 20 (31,7 %). Pak následuje 17 dobrovolných terapeutů, kteří se věnují

psychoterapii dlouhodobě 6–10 let. Nejdelší psychoterapeutickou praxi má 14 terapeutů (22,2 %).

8.1.2 Vyhodnocení VFI

Psychometrické vlastnosti VFI

V první řadě proběhla deskriptivní analýza na úrovni jednotlivých položek, která je zaznamenána v Tabulce 1 (uvádím v Příloze 2). Tabulka 1 vypovídá o variabilitě preference jednotlivých položek inventáře. Zvýrazněné jsou nejméně a nejvíce označované položky.

Tabulka 2: Deskriptivní statistiky celkového VFI a jednotlivých subškál

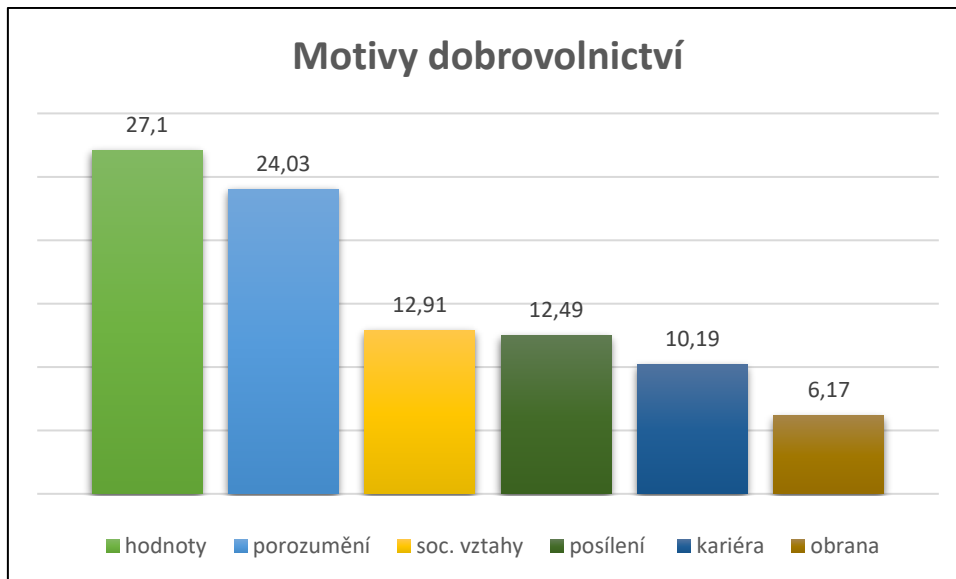
Škála	Minimum	Maximum	Průměr	Medián	Sd	Šikmost
VFI	62	137	96,5	96	17,38	0,15
Kariéra	5	24	10,19	10	6,45	0,59
Porozumění	7	35	24,03	26	5,68	-1,02
Hodnoty	14	35	27,1	28	4,26	-0,56
Posílení	5	26	12,49	13	5,16	0,43
Obrana	5	18	6,17	5	2,6	2,31
Sociální vztahy	5	25	12,91	14	5,07	0,08

Zdroj: vlastní výzkum

V Tabulce 2 jsou uvedeny deskriptivní statistiky celkového skóru VFI a jeho šesti subškál. Můžeme vidět výrazné pozitivní zešikmení u obranné škály. Lze si také všimnout výraznějšího negativního zešikmení u škály porozumění. Naopak hodnoty škály sociálních vztahů jsou takřka symetricky rozloženy. Nad teoretickým průměrem škál (20 bodů) se pohybují hodnotová škála a škála porozumění.

Vyhodnocení DVO1: Jaké jsou motivy dobrovolných terapeutů?

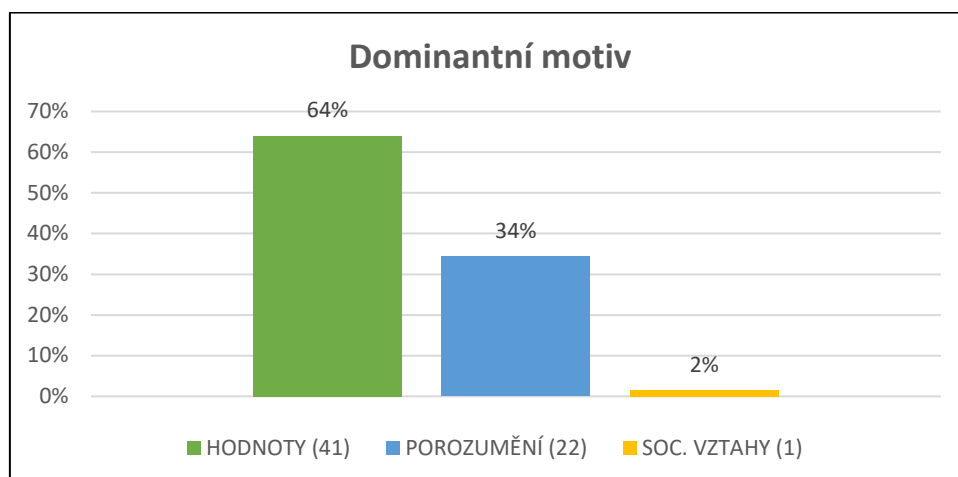
Graf 5: Motivy dobrovolnictví (seřazeno sestupně)

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 5 zachycuje motivační strukturu dobrovolníků v Sociální klinice, a to šest základních motivů ovlivňujících dobrovolnické jednání. Nejvyšší průměrné hodnoty dosahuje motiv hodnoty představující altruistickou a humanitární pomoc druhým (27,1 bodů). Po tomto motivu se objevuje motiv porozumění (24,03 bodů) umožňující získat nové učební zkušenosti či rozvinout dosavadní dovednosti. Tyto dva motivy výrazně převyšují svou intenzitou ostatní motivy. Dále následuje motiv sociální vztahy (12,91 bodů), který je charakteristický posílením sociálních vztahů a jednání. Dalším motivem je motiv posílení (12,49 bodů) související se snahou rozvíjet se a psychologicky růst. Následuje motiv kariéra (10,19 bodů) související se snahou získat profesní zkušenosti pro budoucí kariéru. Posledním nejméně zastoupeným motivem je motiv obrana (6,17 bodů) řešící osobní problémy nebo redukci negativních pocitů. Lze říci, že na motivaci dobrovolných terapeutů se nejvíce podílí jejich ochota pomáhat druhým a potřeba získávat nové učební zkušenosti a rozvíjet dovednosti. Nejméně je při dobrovolnické činnosti ovlivňuje touha po profesním růstu a potřeba redukovat negativní pocity.

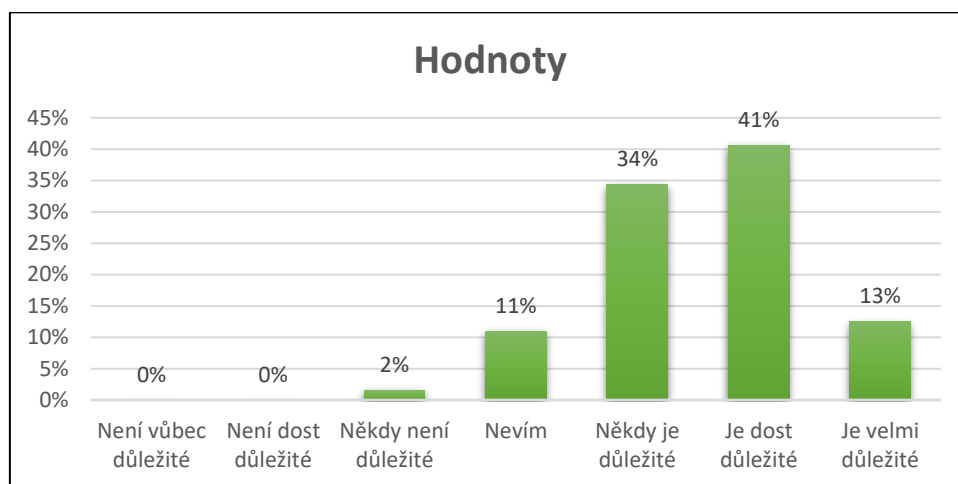
Graf 6: Dominantní motiv

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 6 zachycuje jaké motivy dominovaly u jednotlivých respondentů. Pro 41 respondentů (64%) byl nejdůležitější motiv hodnoty, pro 22 respondentů (34%) motiv porozumění a pro 1 respondenta (2%) motiv sociální vztahy. Jiné motivy u respondentů nedominovaly, proto je neuvádím.

Graf 7: Diference významnosti položek kategorie „hodnoty“ u respondentů v %

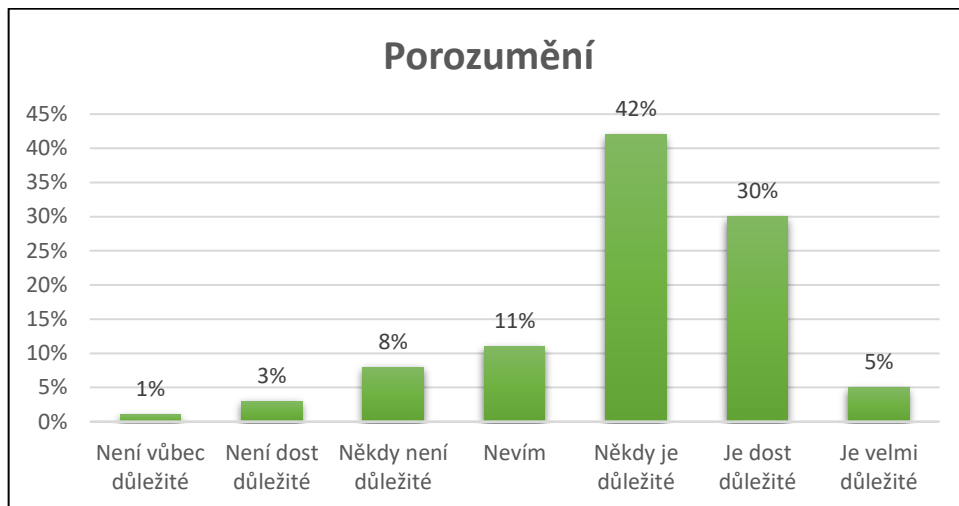

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 7 zachycuje nízké diference v reakcích u položek v kategorii „hodnoty“. Většina dobrovolných terapeutů (48) označuje položky jako velmi důležité (41 %) nebo dost důležité (34 %). Při součtu všech pozitivních odpovědí (na Likertově škále v rozpětí od 5 do 7 bodů) pak zjišťujeme zásadní význam tohoto motivu pro dobrovolnictví. Pro 87 % (56) dobrovolníků je důležitá motivace související s altruistickou a humanitární starostí o druhé. Při součtu všech

negativních odpovědí (na Likertově škále v rozpětí od 1 do 3 bodů) pak zjišťujeme, že žádný z dobrovolníků nehodnotil tento motiv jako nevýznamný nebo nedůležitý.

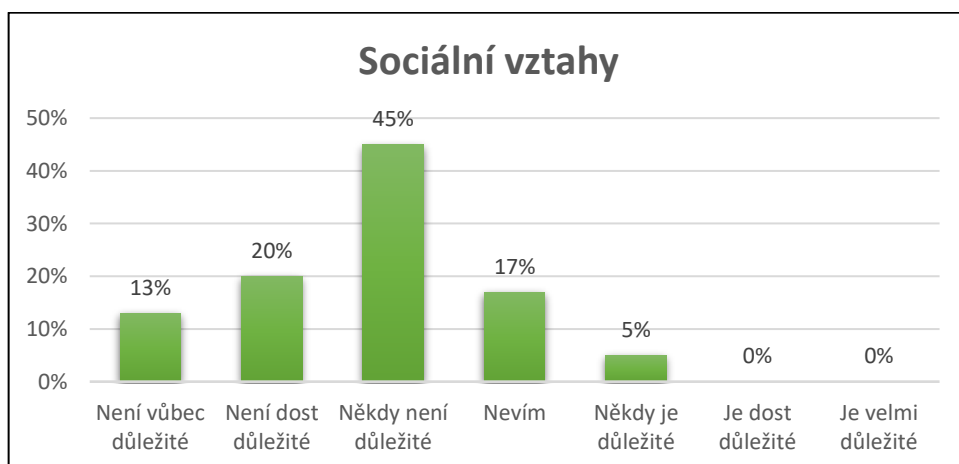
Graf 8: Diference významnosti položek kategorie „porozumění“ u respondentů v %

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 8 zachycuje nízké diference v reakcích u položek v kategorii „porozumění“. Pro většinu dobrovolných terapeutů (46) je získávání nových zkušeností a prohlubování stávajících zkušeností někdy důležité (42 %) nebo dost důležité (30 %). Při součtu všech pozitivních odpovědí (na Likertově škále v rozpětí od 5 do 7 bodů) pak zjišťujeme zásadní význam tohoto motivu pro dobrovolnictví – 77 % respondentů (49) shledává tento motiv jako významný. Při součtu všech negativních odpovědí (na Likertově škále v rozpětí od 1 do 3 bodů) pak zjišťujeme, že pouze pro 12 % (8) respondentů není tento motiv významný.

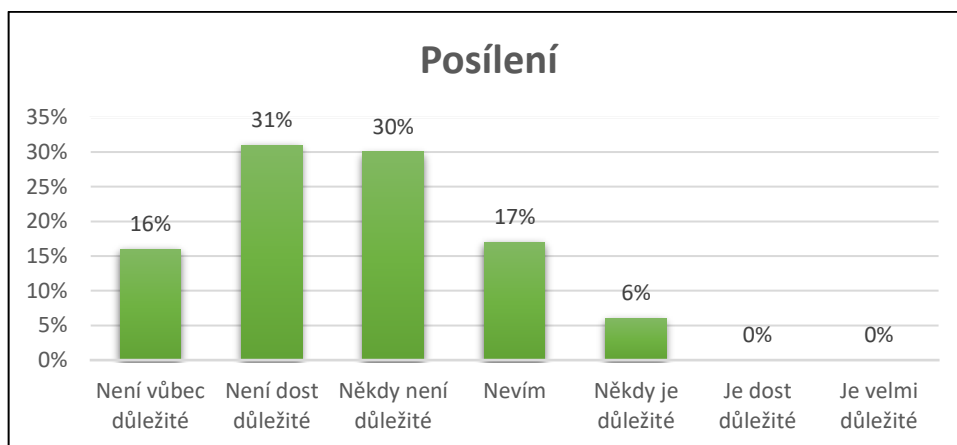
Graf 9: Diference významnosti položek kategorie „sociální vztahy“ u respondentů v %

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 9 zachycuje nízké diference v reakcích u položek v kategorii „sociální vztahy“. Pro většinu (29) dobrovolných terapeutů není někdy důležité (45 %) nebo dost důležité (20 %), jak vnímají jejich dobrovolnickou činnost jejich blízcí či si přejí, aby se stali dobrovolníkem. Při součtu všech negativních odpovědí (na Likertově škále v rozpětí od 1 do 3 bodů) pak zjišťujeme, že pro většinu dobrovolných terapeutů 78 % (50) není tento motiv významný. Žádný dobrovolník nevyjádřil názor, že je tento motiv velmi nebo dost důležitý. Když sečteme všechny pozitivní odpovědi (na Likertově škále v rozpětí od 5 do 7 bodů) pak zjišťujeme, že pouze pro 5 % (3) dobrovolníků je někdy důležité stát se dobrovolníkem k posílení sociálních vztahů.

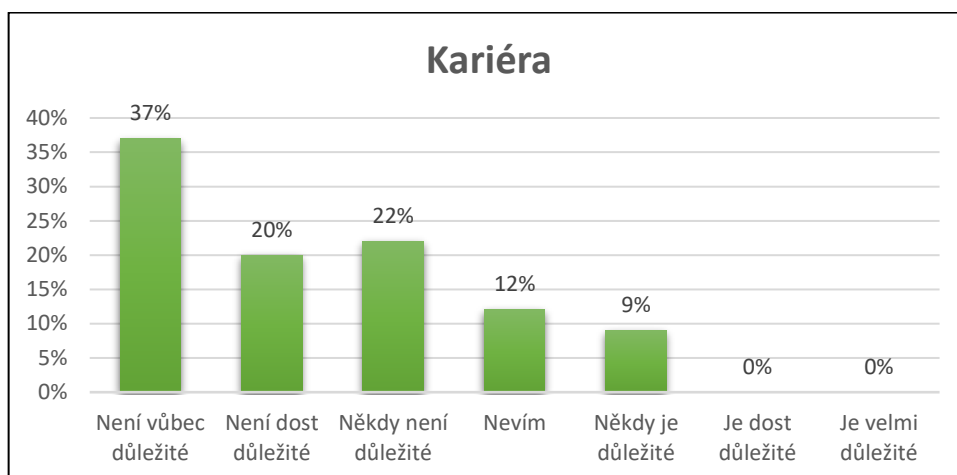
Graf 10: Diference významnosti položek kategorie „posílení“ u respondentů v %

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 10 zobrazuje nízké diference v reakcích respondentů u položek v kategorii „posílení“. Pro více jak polovinu dobrovolných psychoterapeutů (39) není tento motiv někdy důležitý (30 %) nebo dost důležitý (17 %). Při součtu všech negativních odpovědí (na Likertově škále v rozpětí od 1 do 3 bodů) pak zjišťujeme, že pro většinu dobrovolných terapeutů 77 % (49) není tento motiv významný. Žádný dobrovolník nevyjádřil názor, že je tento motiv velmi nebo dost důležitý. Když sečteme všechny pozitivní odpovědi (na Likertově škále v rozpětí od 5 do 7 bodů) pak zjišťujeme, že pouze pro 6 % (4) dobrovolníků je důležité stát se dobrovolníkem pro vlastní posílení, zlepšení nebo osobní růst.

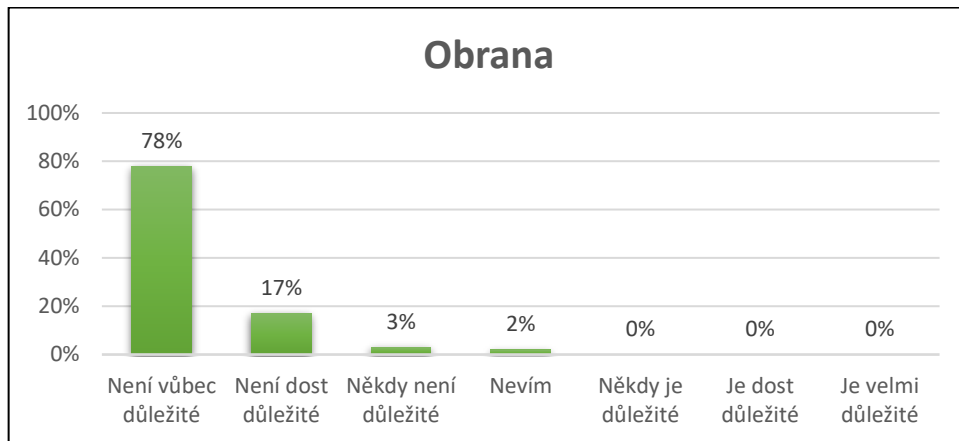
Graf 11: Diference významnosti položek kategorie „kariéra“ u respondentů v %

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 11 zobrazuje nízké diference v reakcích respondentů u položek v kategorii „kariéra“. Pro více jak polovinu dobrovolných terapeutů (37) není vůbec důležité (37 %) nebo dost důležité (20 %) získávání výhod související s kariérou. Při součtu všech negativních odpovědí (na Likertově škále v rozpětí od 1 do 3 bodů) pak zjišťujeme, že pro většinu dobrovolných terapeutů 79 % (51) není tento motiv významný. Žádný dobrovolník nevyjádřil názor, že je tento motiv velmi nebo dost důležitý. Když sečteme všechny pozitivní odpovědi (na Likertově škále v rozpětí od 5 do 7 bodů) pak zjišťujeme, že pouze pro 9 % (6) dobrovolníků je někdy důležité, aby jim dobrovolnická činnost pomohla v jejich profesní kariéře.

Graf 12: Diference významnosti položek kategorie „obrana“ u respondentů v %

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 12 zobrazuje vysoké diference v reakcích respondentů u položek v kategorii „obrana“. Pro většinu dobrovolných psychoterapeutů (50) není vůbec důležité (78 %) dělat dobrovolnickou činnost za účelem redukce negativních pocitů nebo řešení osobních problémů. Při součtu všech negativních odpovědí (na Likertově škále v rozpětí od 1 do 3 bodů) pak zjišťujeme, že pro většinu dobrovolných terapeutů 98 % (63) není tento motiv významný. Žádný dobrovolník nevyjádřil názor, že je tento motiv velmi nebo dost důležitý. Když sečteme všechny pozitivní odpovědi (na Likertově škále v rozpětí od 5 do 7 bodů), pak žádný dobrovolník nehodnotí jako důležité, aby mu dobrovolnická činnost pomohla k řešení osobních problémů.

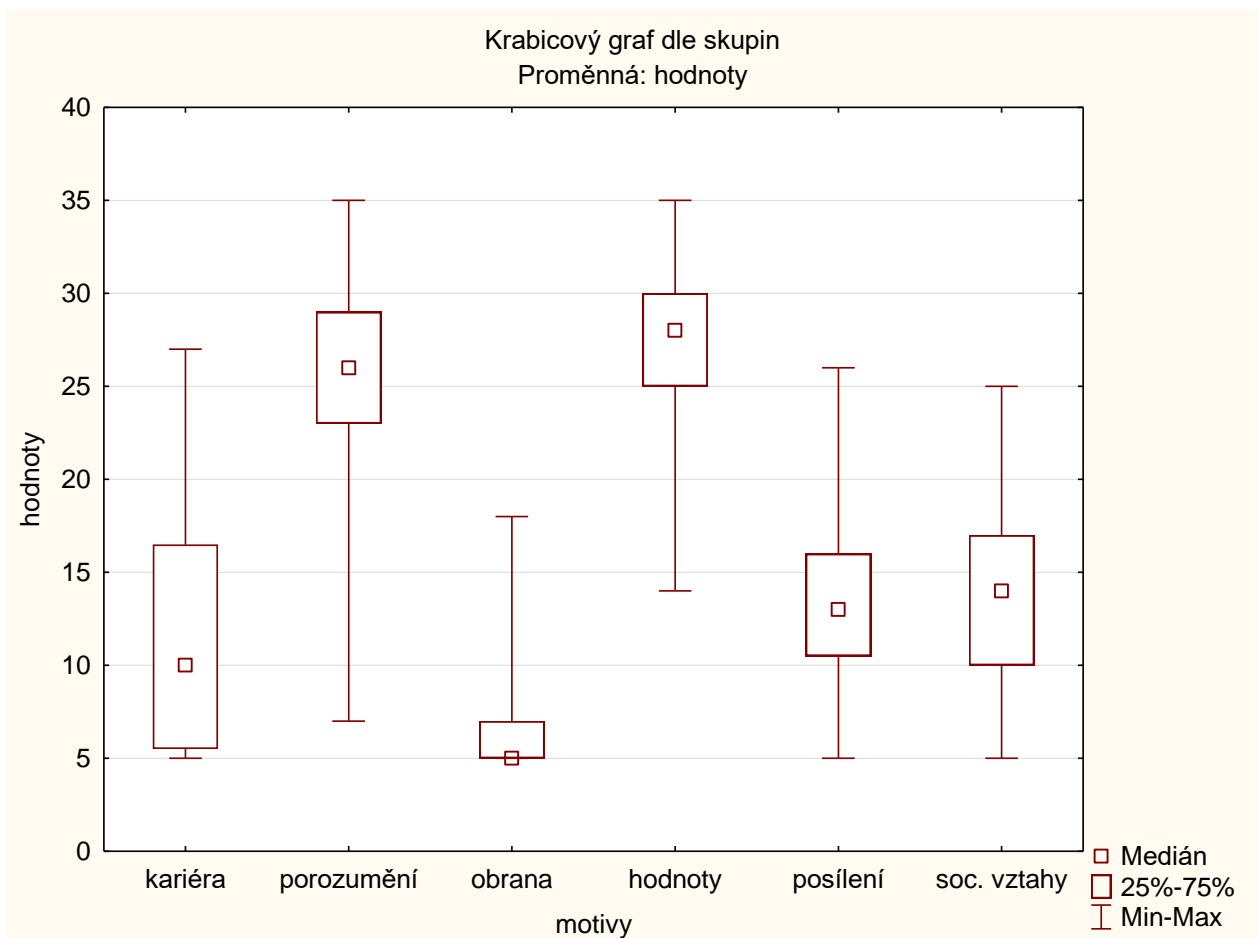
Vyhodnocení hypotézy H1: Mezi motivy dobrovolných terapeutů existuje statisticky významný rozdíl.

Tabulka 3: Analýza rozptylu

Závislá: hodnoty	Kruskal-Wallisova ANOVA založ. na poř.; hodnoty (Tabulka31) Nezávislá (grupovací) proměnná : motivy Kruskal-Wallisův test: $H(5, N=384) = 256,8172$ $p = 0,000$			
	Kód	Počet platných	Součet pořadí	Prům. Pořadí
kariéra	101	64	8807,00	137,6094
porozumění	102	64	18951,50	296,1172
obrana	103	64	3968,00	62,0000
hodnoty	104	64	20711,00	323,6094
posílení	105	64	10561,00	165,0156
soc. vztahy	106	64	10921,50	170,6484

Zdroj: vlastní výzkum

Graf 13: Krabicový graf analýzy rozptylu

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 3 a Graf 13 nám znázorňuje výsledek Kruskal-Wallisovy ANOVY, který byl v případě zkoumaného vzorku $p = 0,000$, což je výrazně nižší než hladina významnosti, a proto

byla nulová hypotéza zamítnuta. Na základě analýzy rozptylu na hladině významnosti $\alpha=0,05$ byla přijata hypotéza, že existuje statisticky významný rozdíl mezi jednotlivými motivy dobrovolných terapeutů.

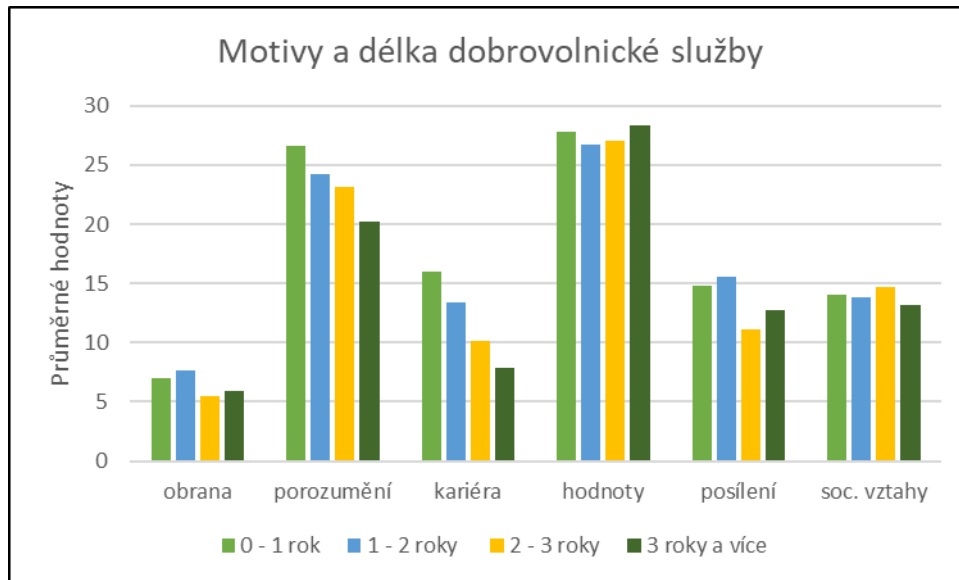
Tabulka 4: Vícenásobné porovnání motivů

Vícenásobné porovnání p hodnot (oboustr.); hodnoty (Tabulka31) Nezávislá (grupovací) proměnná : motivy Kruskal-Wallisův test: $H(5, N=384) = 256,8172$ $p = 0,000$						
Závislá: hodnoty	kariéra R:137,61	porozumění R:296,12	obrana R:62,000	hodnoty R:323,61	posílení R:165,02	soc. vztahy R:170,65
kariéra		0,000000	0,001747	0,000000	1,000000	1,000000
porozumění	0,000000		0,000000	1,000000	0,000000	0,000000
obrana	0,001747	0,000000		0,000000	0,000002	0,000000
hodnoty	0,000000	1,000000	0,000000		0,000000	0,000000
posílení	1,000000	0,000000	0,000002	0,000000		1,000000
soc. vztahy	1,000000	0,000000	0,000000	0,000000	1,000000	

Tabulka 4 zachycuje test mnohonásobného porovnání určující, mezi kterými motivy je statisticky významný rozdíl. Největší statisticky významný rozdíl jsme zaznamenali mezi motivy hodnoty – obrana a porozumění – obrana. Dále můžeme z tabulky vidět statisticky významný rozdíl mezi těmito motivy: hodnoty – kariéra, porozumění – kariéra, hodnoty – posílení, porozumění – posílení, sociální vztahy – porozumění, sociální vztahy – hodnoty, sociální vztahy – posílení, sociální vztahy – obrana, posílení – obrana, posílení – porozumění, obrana – kariéra, obrana - kariéra.

Vyhodnocení DVO2: Dochází v průběhu dobrovolnické služby ke změnám v motivaci k činnosti dobrovolníků?

Graf 14: Souvislost mezi motivy a délkou dobrovolnické služby

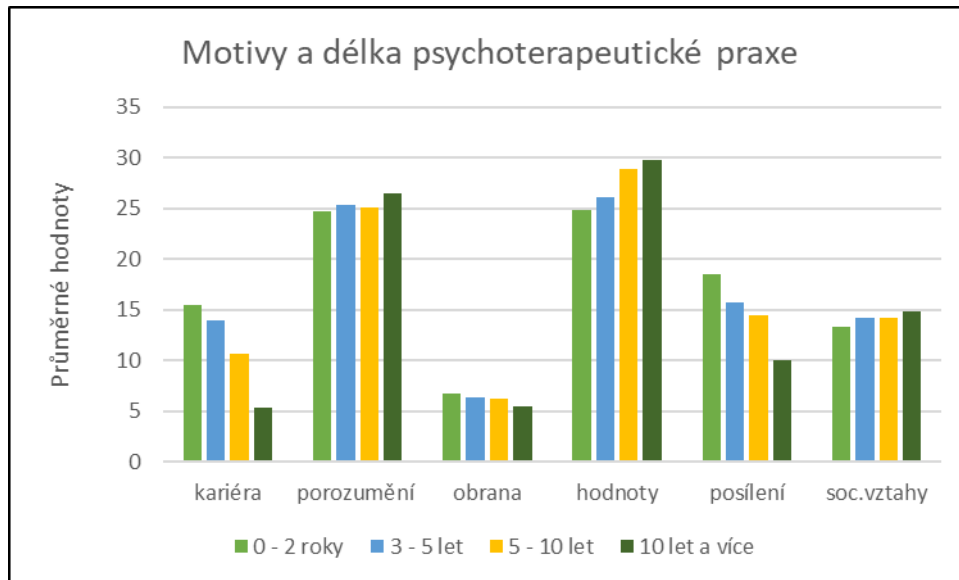

Zdroj: vlastní výzkum

Dle grafu 14 **délka dobrovolnické služby** byla shledána jako proměnná vykazující mírné vztahy ke škálám měřených konstruktů. Můžeme pozorovat negativní vztahy u kariérní škály a škály porozumění. Bližší zmapování by však vyžadovalo různorodější vzorek s ohledem na délku dobrovolnické služby. Ale vzhledem k zatím krátkodobému fungování projektu Sociální klinika se toto zmapování nabízí spíše do budoucna.

Vyhodnocení DVO3: Jaká je souvislost mezi motivy a délkou psychoterapeutické praxe dobrovolných terapeutů?

Graf 15: Souvislost mezi motivy a délkou psychoterapeutické praxe.

Zdroj: vlastní výzkum

Jak ukazuje graf 15, **délka psychoterapeutické praxe** souvisí v našem vzorku s motivy středně. Lze uvažovat na jisté vývojové tendence a posuny ve struktuře motivace, ve vztahu k vývoji profesnímu, osobnostnímu, ale i hodnotovému. Obecně tak graf naznačuje u motivu kariéra a motivu posílení jakousi tendenci k poklesu hladiny motivace v čase a u hodnotového motivu tendenci k nárůstu hladiny motivace v čase. Vzhledem k zaznamenaným tendencím vývoje motivace by se nabízela možnost formulace hypotézy pro další výzkum.

8.2 Výsledky kvalitativní části výzkumu

Následující kapitoly jsou věnovány deskripci a interpretaci informací, které jsem získala z rozhovorů s respondenty. Kapitoly kopírují tři dílčí výzkumné otázky (DVO4, DVO5 a DVO6.) Tyto tři dílčí výzkumné otázky tvoří komplex, pomocí kterého je možné doplnit odpověď na hlavní výzkumnou otázku. Kapitoly navazují na výsledky kvantitativní části výzkumu a popisují hlouběji motivy dobrovolných terapeutů, které byly nejvíce zastoupeny, a vztahy mezi nimi.

Při zpracování dat jsem postupovala pomocí otevřeného kódování a stanovila kategorie a subkategorie. Dále jsem pokračovala axiálním kódováním a hledala vztahy mezi jednotlivými kategoriemi a subkategoriemi. Pro lepší orientaci a porozumění uvádím grafické znázornění otevřeného i axiálního kódování zpracované v Atlasu.ti (Příloha č. 5). Na závěr každé kapitoly uvádím krátké shrnutí a analýzu dílčí výzkumné otázky. Analýza proběhla na základě odpovědí na otázky, které lze přiřadit k jednotlivým dílčím výzkumným otázkám. Při analýze však vyvstaly další důležité vypovídající informace, které jsem do interpretace zahrнула, a proto jsem se neomezovala pouze na tento postup.

8.2.1 Kategorie motiv hodnoty

Jednou z předních vnitřních motivací, která se z rozhovorů ukázala, byla touha pomáhat druhým. Pro všechny respondenty byla tato motivace dominantní (nebo jedna ze dvou dominantních motivací) pro vykonávání dobrovolnické činnosti. Každý z respondentů tuto motivaci vyjadřoval hned v úvodu rozhovoru a často se k ní pak během rozhovoru vracel.

Terapeuti vnímají altruismus jako jejich **základní vnitřní nastavení**. *„Motivace určitě souvisí s mým vnitřním hodnotovým nastavením. Cítím, že je to pro mne přirozené takhle pracovat a pomáhat druhým. Ani jsem o tom nepřemýšlela. Cítím, že pomáhat druhým lidem je důležité“* (Iveta). *„Myslím si, že Sociální klinika je jedna z možností, jak tyhle hodnoty vyjadřovat. Je to svým způsobem nástroj, jak se dá altruistická hodnota vyjádřit“* (Patrik).

Pro některé respondenty je pomoc druhým projevem hodnotové **reciprocity**. *„Mám pocit, že světu touto prací něco vrátím. Že jsem hodně dostal, a tak teď mohu zase dávat zpátky“* (Michal). *„Já to mám tak, že mé osobě se tolik lidí věnovalo a pomohlo mi, když jsem potřebovala. Tak si myslím, že já teď mohu někomu pomoci, třeba z důvodu, že nemají peníze a nemohou si takovou pomoc dovolit. Tak to ráda udělám“* (Lucie). Mohlo by se zdát, že v rámci

reciprocitu se nejedná o nezištnou službu založenou na principech altruismu, ale terapeuti vidí reciprocitu spíše ve smyslu **rovnováhy** nejen na osobní úrovni. „Práce v Sociální klinice mi dává naději, že když někdo dostane dobrou pomoc v danou chvíli, tak je pak motivovaný a až se mu uleví, tak začne pomáhat dál. Je to takový řetězec. Když je někomu těžko a ty mu pomůžeš, tak to není o tom, že on pak pomůže tobě, když bys to potřeboval, ale pomůže zase někomu jinému, kdo tu pomoc potřebuje“ (Hedvika).

Ve výpovědích terapeutů se ukazuje další aspekt dobrovolné terapeutické práce, a tím je **podpora altruistických hodnot ve společnosti**. „Společný projekt SK je víc definovaný a dává možnost, aby se do něj přidávali další lidi a má ještě širší dopad na celou společnost, než když to dělám v soukromé praxi. To je jako, když jdu sbírat odpadky do lesa jen tak, anebo v rámci nějaké organizované akce, tak je to viditelná podpora nějaké myšlenky, a to může ovlivnit daleko víc lidí. Oboje má svoje místo, ale dopad je jiný“ (Michal). „Sociální klinika je také možnost udržovat dobré věci a služby, které by se bez dobrovolné činnosti asi neudržely“ (Lucie). „Myslím si, že tento druh dobrovolnické činnosti může být společností vnímán více seriózně a může více ukazovat a podporovat myšlenky altruismu v celé společnosti“ (Patrik).

Proto, aby mohli dobrovolní terapeuti uplatňovat své hodnotové nastavení a mohla jejich dobrovolná činnost mít širší dopad, hledali mimo své soukromé praxe nějakou formální cestu a tou byla právě Sociální klinika. Sociální klinika nabízí v České republice **možnost organizované dobrovolné práce v oblasti psychoterapie**. A to také hrálo velkou roli v motivaci terapeutů zapojit se do tohoto projektu. „Ve své soukromé praxi jsem svoje nastavení pomáhat lidem bez nároku na odměnu řešila formou slevy. Ale Sociální klinika mi umožnila dělat tuhle dobrovolnou práci v jasně vymezeném rámci, což mi přináší pocit bezpečí a možnost sebereflexe uvidět zřejmé motivace (např. syndrom záchranáře) a kdykoliv z toho vystoupit“ (Zoe). „Když jsem ze zpětné vazby dostal informace, že moje práce pomohla klientům, kteří by do soukromé praxe nikdy nepřišli, docenil jsem smysl takového projektu“ (Oliver).

Další předpokladem altruistického chování terapeutů je **pocit dostatku**. „Mohu si dovolit pracovat jako dobrovolník, protože jsem teď na tom ekonomicky stabilně“ (Oliver). „Když máš ve své soukromé praxi v péči klienty, kteří si za to platí, tak si můžeš také dovolit mít klienty, kteří za to neplatí. Také si myslím, že hodně lidí v České republice si neuvědomuje, jak jsme bohatí a jak se máme dobře. A to nám umožňuje dělat dobrovolnou práci“ (Hedvika).

Většina terapeutů upozorňuje na **vlastní terapeutickou zkušenost** a **osobní rozvoj** jako podmínku pro tento typ odborné dobrovolné práce a kultivování altruistického chování. „Cítím, že projít psychoterapeutickým výcvikem a vlastní terapií mi hodně v životě pomohlo a

obohatilo, a tak to chci zase dávat dál třeba právě formou dobrovolnictví v SK“ (Iveta). „Mám za sebou roky vlastní terapie, a to mi pomohlo se cítit dobře v tom, jak vedu svůj život, jaké hodnoty upřednostňuji, jak se vztahuji k ostatním lidem. A to mi dělá dobrý základ pro tu dobrovolnou terapeutickou práci. Bez toho bych to nemohl dělat. A zároveň mě práce v SK upevňuje v mém životním, hodnotovém nastavení“ (Michal). „Seberozvoj já získávám spíš jinde. Mám jiné způsoby, jak tuhle část v sobě rozvíjet. Spíš dobrovolnictví v SK je výsledek mé práce na sobě. To je základ pro mojí práci v SK“ (Lucie).

Pro některé terapeuty je psychoterapie druhou profesí. A začínají s ní až ve středním věku. Jejich motivace je více postavena na hodnotách pomáhat než tolik získávat. I když určitý zisk samozřejmě vnímají. Ale nestojí v popředí jejich motivace. „*Já si myslím, že už je to ta druhá půlka života, která reflektuje zkušenosti. Že to nejsou lidi, kteří se jdou učit a získávat zkušenost, ale že jdou dávat. Je to jiný druh zralosti – dávat a sdílet a předávat své hodnoty“* (Zoe).

Vyhodnocení DVO4: Jak se podílí hodnoty (zejména altruismus a humanitární starost o druhé) na motivaci dobrovolných terapeutů?

Hodnoty (altruisticky a prosociálně orientované) vnímá většina dobrovolných terapeutů v Sociální klinice jako klíčovou motivaci k jejich práci. Stojí na základních pilířích zvnitřněných hodnot díky seberozvoji terapeutů. Pro to, aby mohli dobrovolní terapeuti uplatnit hodnotové nastavení vítají možnost formální organizované dobrovolné činnosti v projektu Sociální klinika. Pro terapeuty je důležité šířit myšlenky altruismu i mimo rámec soukromých praxí, což jim Sociální klinika umožňuje. Důležitou roli v jejich dobrovolné práci hraje věk, zkušenosti a materiální dostatek. To vnímají jako podporu v motivaci k dobrovolné činnosti. Dobrovolnou činnost vnímají jako projev rovnováhy v dávání a přijímání, když někomu pomůžou oni, tak zase ten někdo může pomoci dál někomu dalšímu. Také svojí činností přispívají ke zkvalitnění životů klientů a tím podporují humanistické principy ve společnosti.

9.2.2 Kategorie motiv porozumění

Motiv porozumění, tedy potřeba získávání nových zkušeností a rozvíjení dosavadních dovedností byla ve výpovědích terapeutů silně zastoupena.

Hodně terapeutů vyjádřilo prvotní zvědavost na **nový rámec psychoterapeutické služby**, se kterým se ve svých soukromých praxích tak často neseťkávají. „*Měla jsem chuť podpořit*

dobrou věc. To byl hlavní důvod. A pak taky zvědavost. Zvědavost na to, jaké to je pracovat v novém kontextu, v nových podmínkách“ (Lucie). „Je pro mne důležité pracovat s lidmi, co to potřebují a nejenom s těma, co si to můžou dovolit. Je to jiný typ klientů než v běžné praxi. Nová zkušenost.“ (Zoe).

Pro některé terapeuty, kteří teprve začínají terapeuticky pracovat, přináší zkušenost v Sociální klinice možnost **učení se praktickou zkušeností**. „Pro mě je to zatím vlastně učení se, jak být dobrým terapeutem krok za krokem. Není to pro mě tolik o profesní kariéře, ale spíš je to učení praktickou zkušeností. Je to převádění teorie do praxe. A to mě na tom baví. Umožňuje mi to víc proniknout do oblasti psychoterapie. Začít používat to, co jsem se naučila ve výcviku. Mohu se naučit, jak jednat s různými typy klientů, jak se dobře na terapeutické sezení připravit, jak dělat kontrakt s klientem, jak vnímat přenos a protipřenos a podobně. Rozšiřuje mi to paletu možností, jak terapeuticky pracovat“ (Iveta).

Někteří terapeuti přivítali možnost **nové zkušenosti s krátkodobou terapií**. „V Sociální klinice vnímám pro sebe nový formát terapeutické služby. Protože já jsem víc běžec na dlouhou trať. A že tenhle formát mě učí mít zkušenost i s krátkou tratí. Je to pro mne obohacující ve zjištění, že i tak krátká terapie může lidem toho lidem nabídnout opravdu dost. Umožní jim ujit kus cesty, který jim může výrazně prospět v tom jejich životě, minimálně podpořit“ (Patrik). Také se objevuje ve výpovědích terapeutů reflexe výhod krátkodobé terapie. „Krátkodobá terapie je časově limitovaná na dvanáct sezení. To má samozřejmě i některé výhody. Třeba, když zjistíš, že je ten klient extrémně náročný, tak víš, že to prostě skončí. No, když si vezmeš do placené běžné terapie nějakého obzvlášť náročného klienta a sekneš se, protože je těžší, než sis myslela a nemáš na něj kapacitu, tak vlastně se s tím pak potýkáš rok, dva a tady v SK víš, že to za dvanáct sezení skončí. A to je výhoda. Také je výhoda, že klient je už tím mapovacím pohovorem takzvaně předpřipravený, tak už víc tuší, co může očekávat, co se za 12 sezení dá stihnout. Nemívá neadekvátní očekávání“ (Hedvika). S čím se terapeuti v novém formátu krátkodobé terapie setkávají. Co považují za výzvu ve svém profesním růstu? „Pro lidi, kteří nemají s krátkodobou terapií zkušenost to taky může být náročnější než běžná terapie. Protože je těžké udržet takto definovaný rámec, když jsi nezkušený. A pro některé terapeutické směry je to dokonce nevhodné. Ale zároveň jim to rozvíjí jejich dovednosti a zvyšuje kompetenci“ (Hedvika).

Pracovat jako dobrovolný terapeut v projektu Sociální klinika obnáší určité vstupní **předpoklady**. Nejenom vysokoškolské vzdělání, psychoterapeutický výcvik, ale i určité nastavení a chuť pracovat s klienty ve formátu krátkodobé terapie. A toho jsou si dobrovolní

terapeuti vědomi. „Po těch čtyřech letech, co tuto práci dělám. Jinak jsem vysokoškolský vyučující. Tak mám k této práci větší a větší respekt a je to pro mne výzva, dělat terapeutickou práci dobře. Protože je to práce, která na nás klade vysoké nároky, nejen v té odborné kvalifikaci, ale i na osobní rovině. Tím myslím, jak pracujeme s vlastními tématy, jak se staráme o vlastní osobnostní rozvoj. Myslím si, že dělat terapeuta v Sociální klinice, s takovým typem klientů, kteří do SK přicházejí, je spíš práce pro „virtuóza“ než pro „učedníka“ (Oliver).

Motivace porozumění a prohloubení terapeutické práce je také podpořena **komunitou terapeutů** a jejich profesními zkušenostmi. To také terapeuti reflektují jako součást jejich motivace. Součástí terapeutické komunity jsou absolventi psychoterapeutického výcviku v biosyntéze, ale i z jiných terapeutických směrů. Mají pravidelná setkávání a mohou společně sdílet své zkušenosti z dobrovolné práce a být si navzájem podporou a inspirací. „Je pro mě také zajímavé si o té práci povídat se služebně staršími a zkušenějšími terapeuty. Tam jde pak o vstřebávání těch jejich zkušeností, úhlů pohledu, jiných perspektiv“ (Patrik). „S kolegy v Sociální klinice sdílím podobné profesní zkušenosti, mám podobný pohled na klienta. A to si myslím, že je důležité. Můžeme se navzájem obohacovat“ (Hedvika). „Je to víc než profesní růst, růst osobní. A ukotvuje a prohlubuje ty dovednosti, které už mám. Ale co je pro mne profesně obohacující je to společné setkávání v rámci supervizí a intervizí a učení se“ (Zoe).

Sociální klinika nabízí pro dobrovolné terapeuty některé **benefity** ve formě dalšího **vzdělávání, supervizí** a intervizí. To většina terapeutů hodnotí velmi kladně a přispívá to k jejich motivaci dobrovolně pracovat pro Sociální kliniku. Umožňuje to klientům učení se novým kompetencím a rozvíjení terapeutických dovedností. „Určitě jsou další vzdělávání a supervize podstatné. Já to mám tak, že já se musím vzdělávat, abych mohla předávat zkušenosti a schopnosti dál. Aby terapeut mohl ve své roli sedět dobře, tak se neustále musí rozvíjet“ (Lucie). „Pro mne je důležitou hodnotou práce pro sociální kliniku možnost individuálních supervizí každého klienta a také skupinové akce, které jsou na SK navázány“ (Iveta).

Vyhodnocení DVO5: Jak se podílí potřeba získání nových zkušeností či rozvinutí svých dovedností na motivaci dobrovolných terapeutů?

Potřeba dobrovolných terapeutů učit se novým zkušenostem a prohlubovat dosavadní dovednosti hraje velmi významnou roli v motivaci k jejich dobrovolnické činnosti. Uvědomují si osobní zisk ze společného setkávání a vzájemného obohacování s ostatními mnohdy zkušenými terapeuty. Nový terapeutický formát, který Sociální klinika v České republice v oblasti dobrovolnictví vytvořila, přináší terapeutům možnost mít v péči klienty, které by

pravděpodobně v soukromých praxích neměli, a zároveň jim to nabízí pracovat ve formě krátkodobé terapie, se kterou běžně nepracují. A tak mají možnost prohlubovat a rozvíjet své terapeutické dovednosti. Sociální klinika tuto motivaci podporuje, a proto nabízí terapeutům supervize a další vzdělávání. Někteří terapeuti jsou v pokročilé části výcviku a Sociální klinika jim nabízí možnost, jak se svou terapeutickou praxí začít. Možnost učit se praktickou zkušeností je motivovalo zapojit se do Sociální kliniky.

8.2.3 Kategorie motiv sociální vztahy

Sociální vztahy jsou ve všech výzkumech důležitou součástí motivace dobrovolníků. A není tomu jinak i u dobrovolníků v projektu Sociální klinika. Většina dobrovolných terapeutů má bohaté zkušenosti v oblasti dobrovolnictví. Jejich dřívější zkušenosti vždy nějakou měrou byly motivovány sociálními vztahy ve smyslu **získat nové přátele** nebo vykonávat činnost, kterou vykonávali naši blízcí nebo si přáli, abychom se jí účastnili. „Tenkrát bylo *motivací to společenství. Patřím do komunity lidí, ve které je mi dobře a je to pro tu komunitu součástí a normální hodnotou. Byli tam už moji rodiče. Takže jsem v tom vlastně vyrůstala*“ (Zoe). „*Pomáhal jsem jako dobrovolník po záplavách. Šel jsem do toho proto, že tam šli moji kamarádi a taky jsem byl mladý. Bylo mi devatenáct. Takže tou motivací tenkrát byli ti lidé, se kterými jsem se cítil dobře*“ (Oliver).

Sociální vztahy pro dobrovolníky ze Sociální kliniky se podílejí na motivaci v určité míře. Neusilují o získání nových přátelství a společných zážitků. Je pro ně podstatné společné směřování, uskutečňování **společných cílů**, které souzní z jejich hodnotovým nastavením. „*Jsem ráda s lidmi, kteří tvoří Sociální kliniku. Je to pro mne čest být součástí téhle skupiny lidí. Je to prostě radost. Jsou to lidé, se kterými si vždycky mám co říct. Je pro mne milé, že všechny terapeutky znám a mám s nimi osobní vztahy*“ (Hedvika). „*V mé motivaci hraje roli také to, že jsem součástí skupiny podobně smýšlejících lidí, kteří dělají takhle smysluplnou práci*“ (Michal). „*Prostě patřím do skupiny lidí, kteří mají podobný pohled na život a společný záměr pomáhat lidem. A to mi dělá v životě dobře*“ (Zoe).

Terapeuti také ve svých výpovědích zmiňují aspekt společného sdílení nějaké myšlenky či záměru, které se díky společnému uskutečňování může šířit dál a mít větší **společenský dopad**, než když tak činí jen jednotlivec. „*A je pro mne důležitý ten pocit, že jako někam patřím a nejsem sám, kdo uplatňuje hodnoty, které mám s tím spojené. Zároveň mě to posiluje v tom, že to má význam a že to není jen kapka v moři a že to, co děláme, má tím pádem větší sílu*“

(Patrik). „*Myšlenka terapeutické komunity je pro mne důležitá. Že se ti terapeuti identifikují s nějakou společnou myšlenkou pozitivně přispívá lidem kolem sebe. Asi ne pro jednotlivé hluboké vztahy s těmi terapeuty. To čerpám někde jinde. Ale z pohledu širší společnosti, že je to budování komunity, která jde stejným cílem, má jasný záměr a svým působením může ovlivňovat celou společnost*“ (Michal).

Motivace založená na sociální funkci přináší terapeutům možnost potkat se s kolegy z různých terapeutických směrů, s různou délkou terapeutické praxe, s různou zkušeností cílových skupin terapeutické práce, se kterými by se možná běžně nepotkali. Také je to možnost nejenom získávat a učit se od starších kolegů, ale také možnost předávat své zkušenosti dál. „*Během supervizních skupinových setkání je pro mne inspirativní vidět práci jiných terapeutů, mnohem zkušenějších, a tak terapeutů z jiných terapeutických směrů. Je pro mne zajímavé, že je ta komunita terapeutů vícebarevná, rozmanitá. Jsou tam lidé, kteří jsou velmi inspirativní a běžně bych se asi s nimi nepotkával a nepoznal bych tolik jiný způsob práce. A také je zajímavé, že jsou tam mladší kolegové a méně zkušení, a tak mi to ukazuje, že už jsem ušel nějaký kousek cesty a můžu se o své zkušenosti dělit*“ (Oliver).

Vyhodnocení DVO6: Jak spolu souvisí sociální vztahy a motivace dobrovolných terapeutů?

Sociální vztahy také nemalou mírou přispívají k dobrovolné činnosti terapeutů v Sociální klinice. Společenství lidí, kteří se do tohoto projektu zapojili je založené na společném cíli pomáhat lidem, kteří to potřebují a z finančních důvodů si to nemohou dovolit. Pro většinu terapeutů je důležité a zároveň přínosné být součástí takové komunity podobně smýšlejících lidí. Oceňují možnost společného sdílení a obohacování jak na rovině profesní, tak i v oblasti osobní.

Při otevřeném kódování byly vytvořeny ještě další **kategorie (kariéra, posílení a obrana)**, které nebyly předmětem dílčích výzkumných otázek v kvalitativní části výzkumu. Ale pro odpověď na hlavní výzkumnou otázku nám doplňují informace z dotazníkového šetření, proto je zohledňuji v závěrečném shrnutí a diskuzi, a zároveň je uvádím v grafickém znázornění axiálního kódování.

9 Diskuze

Tato kapitola poslouží k tomu, abych provedla reflexi vlastního výzkumu a přiblížila hlavní dosažené výsledky výzkumných otázek a srovnala je s vybranými českými i zahraničními výzkumy a dala do kontextu s vybranými teoriemi. Za důležité rovněž považuji se na tomto místě zamyslet nad slabými a silnými stránkami mého výzkumu a v neposlední řadě uvést doporučení pro praxi a zamyslet se nad návrhy dalšího výzkumu.

Hlavním cílem této práce bylo získat odpověď na hlavní výzkumnou otázku, která zní:

Jaká je motivace dobrovolných terapeutů v projektu Sociální klinika?

Bakalářská práce se zaměřila na organizaci Sociální klinika, která poskytuje krátkodobou psychoterapii lidem, kteří se nacházejí v tíživé životní situaci a běžně dostupnou terapii si z finančních důvodů nemohou dovolit. Reaguje tak na situaci v České republice, kde počet lidí, kteří vyhledávají psychoterapii stoupá. Psychoterapie v soukromých praxích je z finančních důvodů nedostupná a psychoterapeutické služby hrazené pojišťovnami často nejsou dostupné vzhledem k přetížení pracovišť a výslednému času věnovanému na jednoho klienta. Přispívá tak k významu dobrovolnictví ve společnosti jako náhradního nebo kompenzačního řešení, jak zmiňují Frič a Pospíšilová (2010). Společenská vědci zabývající se modernizací upozorňují, že míra zapojování dobrovolníků do řešení sociálních problémů se zvyšuje. Proto Rifkin (1995) hovoří o stoupající osobní a kolektivní závislosti na dobrovolnictví. V organizaci Sociální klinika působí 64 terapeutů, kteří pracují ve prospěch jiných lidí bez nároku na finanční odměnu. Co je k tomu vede, proč se rozhodli dobrovolně pomáhat druhým? To se stalo předmětem mého zkoumání.

Prostřednictvím kvantitativního a kvalitativního výzkumu jsem se pokusila zmapovat motivy dobrovolníků a hlouběji je prozkoumat. Úroveň jejich motivace k dobrovolnické činnosti byla diagnostikována Inventářem dobrovolnických funkcí (Volunteer functions inventory, VFI), jejichž autory jsou G. Clary, M. Snyder a jejich spolupracovníci (1998). Při realizaci samotného výzkumu se podařilo, díky ochotě respondentů, opatřit 64 vyplněných dotazníků od všech dobrovolných terapeutů, kteří v tu dobu poskytovali psychoterapii v projektu Sociální klinika (totální výběr). Dotazníkového šetření se zúčastnilo 50 žen a 14 mužů. Nízkou účast mužů na dotazníkovém šetření si autorka vysvětluje tak, že ženy jsou obecně v oblasti psychoterapeutických služeb zastoupeny více. S podobným rozložením pohlaví, kde výrazně převažovaly ženy, se setkala několik podobných výzkumů, za všechny

například výzkumy Tomečkové (2016) a Klimešové (2012). Následně jsem motivaci terapeutů zkoumala detailněji pomocí polostrukturovaných rozhovorů u 7 dobrovolníků (u 4 žen a 3 mužů).

Dotazník umožnil kvantifikaci a srovnání získaných skóre, rozhovory pak hlubší porozumění, potvrzení či doplnění jednotlivých motivů. Oba přístupy se pak doplňují v souhlasném závěru o dominanci hodnotové motivace ve smyslu altruistické a humanitární pomoci.

Dotazník VFI přinesl toto **pořadí motivů**: hodnoty, porozumění, sociální vztahy, posílení, kariéra, obrana. Popsaný trend se značně liší od zjištění Mlčáka a Záškové (2013) o struktuře české dobrovolnické populace obecně. Výsledky však korespondují (s drobným rozdílem záměny motivů na poslední a předposlední pozici) s výzkumem dobrovolníků Šamajové a Mlčáka, kteří uvádí pořadí motivů: hodnoty, porozumění, posílení, sociální vztahy, obrana a kariéra. Sociálním vztahům připisují větší význam vzhledem k trvání a intenzitě dobrovolnické činnosti i když zkoumané dobrovolnice hodnotí tento motiv jako méně významný (Mlčák, & Šamajová, 2013).

Jak z výsledků inventáře, tak z rozhovorů vyplývá, že nejvíce zastoupeným motivem u dobrovolných terapeutů v projektu Sociální klinika byl **motiv hodnoty**. Tento motiv představuje altruistickou a humanitární starost o druhé. Což asi nejvíce vyjadřuje výrok z inventáře „Cítím, že je důležité pomáhat druhým“. Tato položka měla nejvyšší průměrnou hodnotu z celého inventáře. Téměř všichni dobrovolníci jí hodnotili na nejvyšší škále 7. Pro dobrovolné terapeuty je pomoc druhým přirozeným aktem, který vychází z jejich vnitřního přesvědčení. Považují to také za výsledek osobního rozvoje. Kladně terapeuti hodnotí vlastní terapeutickou zkušenost v roli klienta a seberozvoj díky psychoterapeutickému výcviku, kteří všichni v rámci své profese absolvovali. Toto zjištění koresponduje s pohledem na seberozvoj jako schopnosti poctivě převzít zodpovědnost za sebe a svůj život ve společnosti (Bedrnová, & kol., 2009).

K hodnotové motivaci terapeutů také přispívá jejich vědomí vlastního dostatku a naplnění ostatních nižších potřeb. Což potvrzuje Maslowovu teorii hierarchie potřeb (Maslow, 1973, in Nakonečný, 1996, 165). Nejenom v České republice, ale i v zahraničí se ukazuje, že nemalá část terapeutů si svou profesi zvolila jako druhou profesi. Začínají s ní až ve středním věku a mají již bohaté zkušenosti v profesní i osobní oblasti. To má samozřejmě velký vliv na jejich hodnotovou motivaci.

Získané výsledky u souboru dobrovolných terapeutů v Sociální klinice jsou konzistentní se zjištěními jiných autorů (viz např. Penner, et al., 2005; Penner, & Finkelstein, 1998; Rochesterová, & kol., 2007), kteří upozorňují na skutečnost, že dobrovolníci disponují celkově vyšší úrovní empatie a altruismu.

Těsně za motivem hodnoty se objevuje **motiv porozumění** umožňující získávat nové příležitosti k učení a k rozvoji svých specifických vědomostí, schopností a dovedností. Sociální klinika vytvořila nový model dobrovolné terapeutické práce, který je definovaný daným počtem sezení na rozdíl od dlouhodobé terapeutické práce v soukromých praxích. I zkušeným terapeutům, kterých je v Sociální klinice většina, se nabízí nová zkušenost v takovém formátu pracovat. Zároveň terapeuti přicházejí do kontaktu s jinými klienty než v běžně placených praxích. Dobrovolní terapeuti tuto možnost vítají a bylo to součástí jejich motivace, když do Sociální kliniky vstupovali. Vedení Sociální kliniky motivaci porozumění podporuje formou supervizí a dalšího vzdělávání. Někteří terapeuti jsou v pokročilém stádiu výcviku a jejich motivací stát se dobrovolným terapeutem byla možnost začít terapeuticky pracovat a učit se praktickou zkušeností pod supervizí. Toto zjištění koresponduje s podobnými projekty poskytující dobrovolnou psychoterapeutickou službou v zahraničí (viz např. Psychosynthesistrust, 2018; Greenwichmind, 2018). Umožnit studentům výcviku terapeutickou praxi byl také prvotní záměr vedení Sociální kliniky, a proto předpokládali, že většina dobrovolných terapeutů budou studenti. Jak se však v průběhu času ukázalo, do Sociální kliniky se přihlásilo více terapeutů, kteří už mají dlouholeté zkušenosti v soukromých praxích, a přesto chtějí dobrovolně ve svém volném čase pomáhat druhým. V sociální klinice nyní dobrovolně pracuje 19 % studentů psychoterapeutických výcviků a 81 % zkušených terapeutů (Sociální klinika, 2018).

Třetím motivem v pořadí byl **motiv sociální vztahy**, i když jeho průměrné skóry jsou výrazně nižší než u předešlých dvou motivů a respondenti tento motiv hodnotili jako neutrální nebo jen někdy důležitý. Motiv sociální vztahy je z celého výzkumu nejdiskutabilnější, protože pořadí z inventáře nekorresponduje s výpověďmi z rozhovorů. Podobné závěry přináší výzkum Bezstarostiové (2015), kde poukazuje, že motiv sociální vztahy byl respondenty chápán odlišně než sociální funkce v dotazníku VFI. Na tento problém narazily ve svém výzkumu i Mlčák a Šamajová (2013). Ti zjišťovali funkcionální motivaci dobrovolnic, k dosažení výsledků použili také dotazník VFI. Ve výzkumu prokázali odlišné výsledky z inventáře a kvalitativního výzkumu. Položky, které v použitém inventáři reprezentují sociální motivaci, ukazují, že značnou roli v ní zaujímají blízké osoby, které jsou buď samy dobrovolníky, anebo si dobrovolnictví osobně velmi cení. V případě zkoumaného vzorku dobrovolných terapeutů se však tato motivace

projevila spíše jako potřeba být součástí skupiny podobně smýšlejících lidí, kteří mají společný záměr pomáhat lidem. A díky organizovanému a formálnímu aspektu této dobrovolnické činnosti můžou dobrovolníci šířit a posilovat altruismus v celé společnosti. Posilování sociálních vztahů bylo spíše pro terapeuty druhotné. To dokládá např. jedna z odpovědí z rozhovoru: „*Myšlenka terapeutické komunity je pro mne důležitá. Že se ti terapeuti identifikují s nějakou společnou myšlenkou pozitivně přispívá lidem kolem sebe. Asi ne pro jednotlivé hluboké vztahy s těmi terapeuty. To čerpám někde jinde*“ (Michal). Důležitou roli zauímají kolegiální vazby (přinášející společné sdílení a profesní obohacování) a atmosféra přátelského porozumění v organizaci. Atmosféru přátelského porozumění v organizaci Frič a Pospíšilová (2010) označují jako jeden z nejdůležitějších motivačních faktorů pro pokračování v dobrovolnické činnosti. To však nebylo součástí výzkumu této bakalářské práce, a tak se nabízí věnovat se tématu motivace k setrvání v dobrovolnické činnosti při dalším zkoumání.

Altruistické hodnoty, touha po porozumění a pocit vzájemné provázanosti s ostatními se zdají být důležitými aspekty motivace dobrovolníků. Což potvrzuje výzkum Reginy Trudy Praetorius a Krisanny Machtmes (2005), které zkoumali motivaci dobrovolníků poskytující podporu lidem v tíživé situaci na krizových linkách.

Nejméně zastoupený motiv byl **motiv obrana** představující redukci negativních pocitů. Terapeuti si však byli vědomi, že tento motiv může na nevědomé úrovni zauímat určité místo. Poslední místo motivu posílení se objevuje často i v jiných výzkumech (např. Mlčák, & Šamajová, 2013; Holanová, 2016; Kellerová, 2012).

Dalším dílčím cílem bylo zjistit, zda mezi motivy existují statisticky významné rozdíly. K tomu nám posloužila **hypotéza H1**, kterou jsme na základě statisticky zpracovaných výsledků potvrdili. Největší signifikantní rozdíly byly prokázány mezi motivy obrana – hodnoty a obrana – porozumění. Další významné rozdíly byly prokázány mezi motivy kariéra – hodnoty a kariéra – porozumění. Motiv hodnoty a motiv porozumění vykazují u dobrovolníků nejvyšší hodnoty na rozdíl od motivu obrana a motivu kariéra, které vykazují nejnižší hodnoty. Toto zjištění dokládají grafy popisných statistik, které ukazují, že největší počet respondentů motiv hodnoty a motiv porozumění hodnotilo na škále jako velmi důležitý a motiv kariéra jako nedůležitý a motiv obrana dokonce jako nejméně důležitý. Tyto výsledky korespondují s výzkumem Šimkové (2012).

Z výsledků výzkumu můžeme konstatovat, že v motivaci dobrovolných terapeutů v projektu Sociální klinika dominují **altruistické motivy** (motiv hodnoty), ale i **motivы egoistické** (motiv porozumění). To koresponduje s výzkumem Friče a Pospíšilové (2013) i Mlčáka a

Šamajové (2013). Došli k výsledkům, že altruistické a egoistické motivy jsou v obecné populaci v průměru vyrovnané. Tím se také potvrzuje Hustinx a Lammertynova teze o symbióze egoistické a altruistické motivace dobrovolníků (Hustinx, & Lammertyn, 2003).

Průměrný **věk dobrovolníků** v projektu Sociální klinika je 43 let. To koresponduje s výzkumem Friče a Pospíšilové (2010), kteří uvádí, že nové servisní organizace (kam Sociální kliniku můžeme zařadit) jsou záležitostí lidí v dospělém produktivním věku 45-54 let. Většina dobrovolníků má dlouholeté **profesní zkušenosti** a více než polovina dlouholetou terapeutickou praxi. To může poukazovat na slabé zastoupení motivu kariéra. Téměř všichni terapeuti v Sociální klinice mají **vysokoškolské vzdělání**, což je pozitivním předpokladem k dobrovolnické činnosti. Nejen proto, že si dobrovolní terapeuti lépe uvědomují problémy druhých, ale i proto, že jim jejich vzdělání umožňuje větší šance na materiální zabezpečení, díky němuž mají svobodnou volbu pečovat o potřeby druhých. Tento předpoklad potvrzuje ve své teorii Wilson (2000), který tvrdí, že vzdělání je konzistentním prediktorem dobrovolnictví a vyšší vzdělání spojuje s větší mírou empatie a sebevědomí. Podle výsledků v dominanci hodnotové motivace a zvýšené hodnotové kongruenci s organizací, můžeme usuzovat, že dobrovolníci v Sociální klinice se řadí spíše ke **kolektivisticky orientovaným dobrovolníkům** nebo k tzv. obětavcům. To však poukazuje na rozpor s výzkumem Friče a Pospíšilové (2010), kteří uvádí trojnásobnou převahu pohodářů nad obětavci v obecné populaci.

Silné a slabé stránky výzkumu

Vzhledem k tomu, že výzkumů na téma dobrovolnictví při poskytování psychoterapie je velice málo (v ČR jsem nenašla žádný), považuji tento realizovaný výzkum za důležitý příspěvek na poli poznávání tohoto fenoménu.

Za silnou stránku výzkumu považuji svou roli domorodce, protože vychází z mé vlastní praxe dobrovolnictví v organizaci Sociální klinika. Od začátku jsem tedy měla představu, co dobrovolnická činnost v dané organizaci obnáší a čím může být motivována. Tato role mi umožnila snadný přístup k respondentům, zajistila mi ochotu dobrovolníků zapojit se do výzkumu a v neposlední řadě mi také pomohla získat důvěru a otevřenost respondentů.

Také se díky výzkumu povedlo, že se dobrovolníci mohli zastavit a zamyslet nad vlastní motivací působit v organizaci. A to jim může přinést jasnější vědomí pro setrvání v organizaci.

Bakalářská práce může být v praxi přínosná ke zkvalitnění práce s dobrovolníky působícími v oblasti psychoterapie. Zároveň může být inspirací pro čtenáře, kteří o dobrovolnictví uvažují nebo se chtějí o tomto fenoménu více dozvědět.

Za slabou stránku výzkumu považuji, že interní i externí validitu této výzkumné sondy komplikuje fakt, že výsledky byly získány na nereprezentativním a málo početném souboru dobrovolníků. Nelze proto vyloučit, že výsledky mohou být specifické právě pro uvedenou skupinu dobrovolníků a konkrétně popsané organizační prostředí. Z toho plyne, že výsledky nelze zobecnit.

Za slabou stránku výzkumu také považuji i druhou stranu mé role domorodce, a to její riziko „ve smyslu nedostatečného odstupu a neschopnosti vidět věci jinak než jako samozřejmé a dané“ (Švaříček, & Šedřová, 2007, s. 77). Proto jsem se snažila, aby výzkum nebyl ovlivněn mou zaujatostí, názory nebo i přátelstvím s respondenty. Byla jsem si vědoma toho, že je nutné dát si pozor, aby moje podvědomé soudy a názory získaná data nezkreslila.

Návrh dalšího výzkumu

Vzhledem k tomu, že dobrovolnictví v ČR v nynější podobě (po roce 1989), je poměrně mladým (oproti zahraničí) rozvíjejícím se fenoménem, proto by bylo vhodné provést další psychologické výzkumy dobrovolníků. Takových výzkumů zatím není mnoho a doposud byly v ČR vydané pouze dvě psychologicky zaměřené publikace o dobrovolnictví. Výzkumy dobrovolnictví v oblasti psychoterapie doposud v ČR nebyly realizovány vzhledem k vynořujícímu se novému fenoménu. Proto považuji za přínosné provést obdobný výzkum motivace dobrovolníků v oblasti psychoterapeutických nebo psychologických služeb i v jiných organizacích.

III ZÁVĚR

Bakalářská práce se zabývala motivací u dobrovolníků v projektu Sociální klinika, kteří poskytují krátkodobou psychoterapii lidem v tíživé životní situaci a nemohou si běžně dostupnou terapii dovolit. Cílem bakalářské práce byla odpověď na hlavní výzkumnou otázku: Jaká je motivace dobrovolných terapeutů v projektu Sociální klinika. Zjišťovala jsem strukturu motivace u terapeutů, zastoupení a rozdíly v motivech a dále jsem sledovala, jak se vyvíjí motivace ve vztahu k délce psychoterapeutické praxe a délce dobrovolnické činnosti dobrovolníků.

Pořadí šesti základních motivů pro vykonávání dobrovolnické činnosti v daném projektu je následující: **hodnoty, porozumění, sociální vztahy, posílení, kariéra, obrana**. U dobrovolníků dominuje motiv hodnoty a motiv porozumění umožňující získat nové učební zkušenosti a rozvíjet dosavadní dovednosti. Tyto dva motivy výrazně převyšují v průměrných hodnotách nad ostatními motivy. Toto zjištění doplňuje výsledek ze statistického testování hypotézy H1: Zda existuje statisticky významný rozdíl mezi motivy dobrovolných terapeutů. **Hypotéza H1 byla přijata**. Největší signifikantní rozdíly byly prokázány mezi motivy **obrana – hodnoty** a **obrana – porozumění**. Další statisticky významné rozdíly byly prokázány mezi motivy **kariéra – hodnoty** a **kariéra – porozumění**. Motiv hodnoty a motiv porozumění vykazují u dobrovolníků nejvyšší hodnoty na rozdíl od motivu obrana a motivu kariéra, které vykazují nejnižší hodnoty.

Dílčím zkoumáním bylo zjištěno, že se některé sociodemografické kategorie v rámci výpovědi o přisuzovaném významu jednotlivým motivům vyvíjely. **Délka dobrovolnické služby** dobrovolných terapeutů vykazovala slabé vztahy poukazující na **pokles motivu kariéra a porozumění**. Délka psychoterapeutické praxe dobrovolných terapeutů vykazovala slabé vztahy poukazující na **pokles motivu kariéra a posílení** a zároveň **nárůst hodnotové motivace**.

V kvalitativní části byla potvrzena zjištění z kvantitativního výzkumu. Pro dobrovolné terapeutky je altruisticky a prosociálně zaměřená motivace rozhodující při jejich terapeutické činnosti v projektu Sociální klinika. Zároveň je pro ně důležitá a motivující možnost nových učebních zkušeností a prohlubování dosavadních dovedností, které při své dobrovolné činnosti v Sociální klinice získávají. Dále jsme zkoumali motiv sociální vztahy, který byl na základě kvantitativního výzkumu vyhodnocen jako třetí nejdůležitější, ale zároveň vykazoval největší rozdíly v hodnocení jednotlivých položek inventáře. Prohlubování sociálních vztahů nepředstavuje pro dobrovolné terapeutky motivující prvek při jejich činnosti, ale oceňují kolegiální vztahy, které umožňují profesní sdílení a obohacování.

SOUHRN

Tato bakalářská práce se zabývá motivací dobrovolníků ve vybraném projektu Sociální klinika v České republice. Dobrovolníky v tomto projektu jsou terapeuti, kteří poskytují psychoterapii lidem, kteří se nacházejí v tíživé životní situaci a nemohou si z finančních důvodů dovolit běžně dostupnou terapii.

Jak již bylo zmíněno v úvodu, práce byla rozdělena do dvou částí, části teoretické a části empirické.

V teoretické části byla blíže představena terminologie a charakteristika dobrovolnictví a motivace k dobrovolnictví. Dále byla pozornost zaměřena na definice zkoumaných konstruktů a teoretické modely s hlavním fokusem na funkcionální přístup. Na závěr teoretické části byl přiblížen projekt Sociální klinika a kontext dobrovolnické činnosti v oblasti psychoterapie. Teoretická část obsáhla základní poznatky potřebné k lepšímu vhledu do zkoumané problematiky.

Empirická část byla věnována samotnému výzkumu. Jako výzkumný design byla zvolena případová studie dané organizace a bylo využito kvantitativního i kvalitativního výzkumu ke zkoumání struktury motivace dobrovolníků. Kvantitativní šetření bylo uskutečněno pomocí dotazníku u 64 dobrovolných terapeutů v daném projektu (totální výběr). Výzkum byl proveden prostřednictvím standardizovaného dotazníku VFI (Volunteer Function Inventory), který se skládá z 30 výroků reprezentující jednotlivé motivy. Respondent vyjadřuje svůj postoj k objektu na Likertově sedmibodové škále výběrem ze stupnice. Dotazník byl doplněn o úvodní otázky, týkající se věku, pohlaví, délky dobrovolnické činnosti a délky psychoterapeutické praxe respondentů. Kvalitativní šetření bylo uskutečněno pomocí polostrukturovaných rozhovorů u 7 dobrovolníků (4 ženy, 3 muži).

Dobrovolní terapeuti, kteří tvořili výzkumný vzorek se nacházeli ve věkovém rozmezí 24 až 68 let a v Sociální klinice pracují od 0,5 roku do 4 let. Délka jejich terapeutické praxe je rovnoměrně zastoupena v rozmezí od 0 do 30 let. Z dotazníku bylo zjištěno toto pořadí motivů k dobrovolnictví: hodnoty, porozumění, sociální vztahy, posílení a obrana.

Nejvyšší průměrné skóry dosahoval motiv hodnoty, který se vyznačuje altruismem a humanitární pomocí. 64 % terapeutů hodnotilo tento motiv jako nejdůležitější. Z rozhovorů bylo zjištěno, že dobrovolníci vnímají altruismus jako součást svého vnitřního hodnotového nastavení. Pomáhat druhým je pro ně přirozené a věří, že svou činností posilují altruistické a

prosociální chování v celé společnosti. Umožňuje jim to rámec organizované dobrovolnické činnosti v oblasti psychoterapie, který Sociální klinika nabízí. Důležitým základem k jejich hodnotové motivaci je pocit dostatku, vlastní terapeutická zkušenost v roli klienta a úroveň osobnostního rozvoje, který mohli získat v rámci psychotherapeutického výcviku. Dobrovolnictví jim přináší pocit rovnováhy mezi dáváním a přijímáním, a věří, že když někomu pomůžou, tak to může zvýšit motivaci, aby zase ten, komu bylo pomůženo, pomohl někomu jinému.

Dalším významným motivem byl motiv porozumění, který je charakteristický potřebou nových učebních zkušeností, potřebou zlepšit své znalosti či prohloubit své dovednosti. 22 respondentů (34 %) hodnotilo motiv porozumění jako nejdůležitější. Sociální klinika nabízí terapeutům práci s jiným typem klientů než v soukromých praxích. Také většina terapeutů pracuje s klienty ve svých praxích v dlouhodobém horizontu, a tak součástí jejich motivace byla možnost zkušenosti s krátkodobou terapií. Oceňují benefity, které jim Sociální klinika ve formě supervizí a dalšího vzdělávání nabízí. A to také přispívá k jejich motivaci v dobrovolnické činnosti.

Třetím nejvíce zastoupeným motivem byl motiv sociální vztahy, který představuje posilování sociálních vztahů. Tento motiv dosáhl výrazně nižších průměrných hodnot než první dva jmenované motivy a terapeuti ho hodnotili jako nevýznamný. Pouze pro jednoho respondenta byl motiv sociální vztahy nejdůležitější. V dotazníku byl zaznamenán největší rozdíl v hodnocení jednotlivých položek tohoto motivu. Zároveň se výrazně rozcházelo šetření z kvantitativní části a z kvalitativní části výzkumu. Z rozhovorů bylo patrné, že sociální motiv patří pro dobrovolníky mezi významné. A to hlavně z důvodu kolegiálních vztahů a vzájemného sdílení profesních zkušeností. Neméně podstatné hodnotí terapeuti potřebu být součástí skupiny, která sdílí společný altruisticky zaměřený cíl.

Dalším motivem je motiv posílení představující osobnostní růst a vývoj. Tento motiv nebyl pro dobrovolné terapeuty významný. Zmiňovali, že osobnostní rozvoj získali nebo získávají jinde. Ale považují ho za velmi důležitý předpoklad pro vykonávání jejich terapeutické práce v Sociální klinice.

Následuje motiv kariéra související se snahou získat zkušenosti pro kariéru. Tento motiv byl zastoupen jen velmi slabě, a to hlavně u terapeutů, kteří nemají terapeutickou praxi a díky Sociální klinice ji začínají budovat.

Pro výzkum bakalářské práce byla stanovena jedna hypotéza, která zněla: „*mezi motivy dobrovolných terapeutů existuje statisticky významný rozdíl*“. Hypotéza H1 byla přijata. To

dokládá zjištění, kdy motiv hodnoty a motiv porozumění výrazně dominují nad jinými motivy v motivační struktuře dobrovolných terapeutů. Dále bylo zjištěno, mezi kterými motivy existuje statisticky významný rozdíl. Nejvýraznější statisticky významný rozdíl se objevil mezi motivem hodnoty-obrana a mezi motivem hodnoty-kariéra. Podobně signifikantně významný rozdíl jsme zaznamenali u motivu porozumění-obrana a porozumění-kariéra.

Pomocí dílčího zkoumání jsme posuzovali, zda se některé sociodemografické kategorie v rámci výpovědi o přisuzovaném významu jednotlivým motivům vyvíjely. Délka dobrovolnické služby i délka psychoterapeutické praxe dobrovolných terapeutů vykazovala slabé vztahy poukazující na pokles motivu kariéra. Délka psychoterapeutické praxe dobrovolných terapeutů vykazovala zároveň slabé vztahy poukazující na nárůst hodnotové motivace.

V diskuzi byly výsledky interpretovány a uvedeny do souvislostí s teoretickými východisky a závěry jiných výzkumů. Bakalářská práce a její výsledky budou poskytnuty organizaci Sociální klinika a respondentům, kteří o ni projeví zájem. Přínosem bakalářské práce je zmapování motivační struktury dobrovolníků konkrétní organizace v oblasti psychoterapie.

V rámci návrhů k problematice motivace k dobrovolnictví autorka doporučuje provedení dalších výzkumů i v jiných organizacích zaměřených na psychoterapii či psychologii.

POUŽITÁ LITERATURA

Armstrong, M. (1999). *Personální management*. Praha: Grada.

Bedrnová, E., Nový, I., & kol. (1998). *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press.

Bezstarostiová, L. (2015). Dobrovolnictví a motivace k němu z pohledu studentů Zdravotně sociální fakulty a studentů Ekonomické fakulty (Bakalářská práce). České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Dostupné z https://theses.cz/id/6g8wp6/Bezstarostiov_Leona_2015_BP.pdf

Clary, E. G., & Snyder, M. (1999). The Motivations to Volunteer: Theoretical and Practical Considerations. *Current Directions in Psychological Science*, 8(5), 156–159.

Clary, E. G., & Snyder, M. A. (1991). Functional analysis of altruism and prosocial behaviour: The case of volunteerisms. In Clark, M. (Eds.) *Review of Personality and Social Psychology*. 12, 119–148.

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2007). *Mixed Methods Research*, Sage.

ČSÚ. (2008). *Satelitní účet neziskových institucí ve zkrácené verzi účtu*. Získáno z http://apl.czso.cz/nufile/SUNI_2008.htm

Deci, E. L. (1972). Intrinsic Motivation, Extrinsic Reinforcement and Inequity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 22(1), 113–120.

Disman, M. (2008). *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.

Fitch, R. (1987). Characteristics and motivations of college students volunteering for community service. *Journal of College Student Personnel*, 28, 424–431.

Frič, P., & kol. (2001). *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Praha: NROS.

Frič, P., Pospíšilová, T., & kol. (2010). *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes.

Grác, J. (1979). *Pohľady do psychologie hodnotovej orientácie mládeže*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Greenwich Mind. (2018). Získáno 10. 3. 2018 z <http://www.greenwichmind.co.uk/>

Hartl, P., Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál.

- Hartl, P., & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Healing and Counselling Centre. (2018). Získáno z <http://marylebone-hcc.org.uk/counselling-and-therapy/>
- Hendl, J. (2012). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál.
- Holanová, K. (2016). *Motivace dobrovolníků pracujících s lidmi s postižením (Bakalářská práce)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z https://theses.cz/id/d0x8mf/Bakalsk_prce_v_pdf.pdf
- Holmes, J. (1998). Money and psychotherapy: Object metaphor or dream. *International Journal of Psychotherapy*, 3(2), 123-133.
- Horton – Smith, D. (1981). Altruism, volunteers, and volunteerism. *Journal of Voluntary. Action Research*, 10, 21–36.
- Hustinx, L., & Lammertyn, F. (2003). Collective and reflexive styles of volunteering: A sociological modernization perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 14, 167–187.
- Chacón, F., & Vecina, M. C. (2007). The Three-stage model of volunteers duration of service. *Social Behavior & Personality: An International Journal*, 35(5), 627-642.
- Kalina, K. (2008). *Terapeutická komunita*. Praha: Grada.
- Kellerová, L. (2012). *Motivace dobrovolníků v občanském sdružení Orel (Bakalářská práce)*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z https://theses.cz/id/32s0jy/Motivace_dobrovolnk_v_obansk_m_sdruen_Orel.pdf
- Klimešová, A. (2012). *Motivace k dobrovolnictví (Diplomová práce)*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Dostupné z https://theses.cz/id/fhbeir/DP_Alice_Klimeov.pdf
- Lambert, M. (2013). Outcome in psychotherapy: The past and important advances. *Psychotherapy*, 50(1), 42-51.
- Levenson, H. (2016). *Krátká dynamická psychoterapie*. Praha: Portál.
- Lewin, K. (1935). *A Dynamic Theory of Personality*. New York and London: McGraw-Hill Book Company.
- Mikšík, O. (2003). *Psychologická charakteristika osobnosti*. 1. vyd. Dotisk. Praha: Karolinum.

- Mlčák, Z., & Šamajová, J. (2013). Motivace, intenzita a trvání dobrovolnické aktivity. *Psychologie a její kontexty*, 1(4), 29-36.
- Mlčák, Z., & Zášková, H. (2013). *Prosociální charakteristiky osobnosti dobrovolníků*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta
- Nakonečný, M. (1996). *Motivace lidského chování*. Praha: Academia.
- Penner, L. A. (2002). Dispositional and organizational influences on sustained volunteerism: An interactionist perspective. *Journal of Social Issues*, 58, 447–467.
- Plamínek, J. (2007). *Tajemství motivace*. Praha: Grada.
- Praetorius, R. T., & Machtmes, K. (2005). Volunteer crises hotline counselors: An expression of spirituality. *Journal of the North American Association of Christians in Social Work*, 32(2), 116-132.
- Psychosynthesis Trust. (2018). Získáno z <https://psychosynthesis.org.uk>
- Rifkin, J. (1995). *The End of Work: The decline of the global labour force and the dawn of the post-market era*. New York: Putnam.
- Rochester, C., Paine, A. E., Howlett, S., & Zimmecek, M. (2010). *Volunteering and society in the 21st century*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Sociální klinika. (2018). Získáno z <https://www.socialniklinika.cz/>
- Šimková, S. (2012). Motivace k dobrovolnické činnosti (Bakalářská práce). České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Dostupné z https://theses.cz/id/oslad0/BP_motiv__k_dobrov__c_.pdf
- Švaříček, R., & Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál.
- Sociální klinika (2018). Tisková zpráva 2016. Získáno z <https://www.socialniklinika.cz/pro-media>
- Tomečková, I. (2012). Motivační faktory ovlivňující dlouhodobou spolupráci dobrovolníků v neziskové organizaci věnující se hendikepovaným (Diplomová práce). Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Dostupné z https://is.muni.cz/th/jp5vz/TOMECKOVA_FINAL_Diplomova_prace_VPL.pdf
- Tošner, J., & Sozanská, O. (2002). *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál.

Vágnerová, M. (2005). *Základy psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum.

Vráblíková, A. (2014). Motivace dobrovolníků k dobrovolnické činnosti v hospici (Diplomová práce). Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Dostupné z https://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/28273/vr%C3%A1bl%C3%ADkov%C3%A1_2014_dp.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vybíral, Z., & Roubal, J. (Eds.). (2010). *Současná psychoterapie*. Praha: Portál.

Vybíral, Z. (2016). *Jak se stát dobrým psychoterapeutem*. Praha: Portál.

Vymětal, J. (2010). *Úvod do psychoterapie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing.

Výrost, J., & Slaměník, I. (Eds.). (2008). *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada.

Zášková, H., & Mlčák, Z. (2009). *Osobnostní aspekty prosociálního chování a empatie*. 1. vyd. Praha: Triton.

Zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě. Získáno 21. 3. 2016 z <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-198>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Reflexe vlastní zkušenosti autorky bakalářské práce

Příloha 2: Graf rozdílnosti položek VFI

Příloha 3: Dotazník

Příloha 4: Otázky pro rozhovor

Příloha 5: Grafické znázornění vybraných kategorií v programu Atlas.ti

Graf 1: Kategorie „hodnoty“

Graf 2: Kategorie „porozumění“

Graf 3: Kategorie „sociální vztahy“

Graf 4: Model axiálního kódování

Příloha 6: Přepis rozhovoru (s Michalem)

PŘÍLOHY

Příloha 1: Reflexe vlastní zkušenosti autorky bakalářské práce

Pracuji v projektu Sociální klinika jako dobrovolný terapeut téměř 4 roky. Práce mne natolik zaujala, že jsem se nedávno stala koordinátorkou jedné z poboček Sociální kliniky v Jihočeském kraji. Na začátku jsem chtěla podpořit projekt, který vnímám jako smysluplný a důležitý, protože reaguje na situaci v České republice v oblasti psychoterapie. Byla jsem tou dobou studentkou psychoterapeutického výcviku v biosyntéze a měla jsem roční zkušenost ve své soukromé terapeutické praxi. Dobrovolnickou činnost v Sociální klinice jsem viděla jako možnost nové učební zkušenosti v krátkodobém terapeutickém formátu a s jiným typem klientů než v běžné praxi. Také jsem měla přátelský vztah s iniciátory tohoto projektu a chtěla jsem být součástí podobně smýšlejících lidí. V průběhu času se má motivace prohlubovala, protože jsem měla osobní zkušenost s tím, jak tato práce může konkrétním lidem pomoci. Uvědomila jsem si, že práce v Sociální klinice má také společenský význam ve smyslu šíření altruismu v organizované formě, která má větší šanci oslovit více lidí. Ze zpětné vazby od klientů jsem se dozvěděla, že to byla pomoc, která v klientech může otevřít chuť také pomoci (někomu jinému a někdy jindy). A to mi dává velký smysl. K mé motivaci také přispívá organizace celého projektu, která vymezuje moji roli a kompetence v tomto typu práce, a to mi dává jistotu a zároveň svobodu dělat tuto práci, jak nejlépe umím. Také sama za sebe oceňuji společné supervize a další vzdělávání, která mě obohacují jak na profesní, tak i na osobní úrovni. V mém případě tedy v motivaci pro dobrovolnickou činnost v Sociální klinice dominuje motiv hodnoty a motiv porozumění. A dále pak motiv sociální vztahy.

Příloha 2: Tabulka rozdílnosti položek VFI

<i>Motivy</i>	<i>Výrok</i>	<i>Průměr</i>	
Hodnoty	Zajímám se o ty, kteří měli méně štěstí než já.	4,6	5,5
	Opravdu se zajímám o lidi, kterým pomáhám.	5,6	
	Cítím soucit vůči lidem v nouzi.	5,3	
	Cítím, že je důležité pomáhat druhým.	6,1	
	Mohu dělat něco, co považuji za důležité	5,9	
Porozumění	Mohu se naučit více o oblasti, v které jako dobrovolník pracuji.	5,7	5
	Dobrovolnictví mi umožňuje získat nový úhel pohledu na určité věci.	5,6	
	Dobrovolnictví mi umožňuje učit se praktickou zkušeností.	5,2	
	Díky dobrovolnictví se mohu naučit, jak jednat s různými lidmi.	4,8	
	Pomocí dobrovolnictví mohu objevit své silné stránky.	3,7	
Sociální vztahy	Moji přátelé jsou dobrovolníci.	2,9	2,72
	Moji známí se zajímají o veřejný prospěch.	4	
	Pro mé známé a blízké má pomoc druhým velkou hodnotu.	3,6	
	Dobrovolnictví je důležité pro mé nejbližší.	1,9	
	Moji blízcí chtějí, abych se věnoval/a dobrovolnické činnosti.	1,2	
Kariéra	Dobrovolnictví mi může pomoci se dostat na místo, kde bych chtěl/a pracovat.	1,9	2,36
	Mohu získat nové kontakty, které by mi mohly pomoci v mé profesní kariéře.	3	
	Dobrovolnictví mi umožňuje prozkoumat různé možnosti budoucí kariéry.	2,8	
	Dobrovolnictví mi pomůže uspět v budoucí profesi.	2,4	
	Dobrovolnická zkušenost bude dobře vypadat v mém životopise.	1,7	
Posílení	Díky dobrovolnictví se cítím důležitý/á.	2,1	2,66
	Dobrovolnictví zvyšuje moji sebeúctu.	3,3	

	Díky dobrovolnictví se cítím užitečný/á.	2,9	
	Díky dobrovolnictví ze sebe mám lepší pocit.	2,8	
	Dobrovolnictví je cesta k získání nových přátel.	2,2	
Obrana	Kdykoliv se cítím špatně, dobrovolnictví mi pomáhá na to zapomenout.	1,3	1,3
	Díky dobrovolnictví se cítím méně osamělý/á.	1,3	
	Dobrovolnictví mě zbavuje pocitu viny, že jsem měl/a v životě více štěstí než ostatní.	1,3	
	Dobrovolnictví mi pomáhá překonat osobní problémy.	1,4	
	Dobrovolnictví je dobrý způsob, jak uniknout před vlastními problémy.	1,2	

Příloha 3: Dotazník

Dobrý den, vážení kolegové, ráda bych Vás poprosila o vyplnění následujícího dotazníku. Jsem studentkou Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Dotazník slouží jako zdroj informací k mé bakalářské práci, jejíž téma zní „Motivace dobrovolných terapeutů k poskytování psychoterapie v projektu Sociální klinika“. Dotazník je zcela anonymní. Předem děkuji za Váš čas a ochotu. Iva Abramčuková Semrádová

Jaké je Vaše pohlaví?

- Žena
- Muž

Jaký je Váš věk?

- 20–34 let
- 35–44 let
- 45–54 let
- 55–64 let

Jak dlouho působíte jako dobrovolník v Sociální klinice?

- méně než 1 rok
- 1–2 roky
- 2-3 roky
- 3 roky a více

Jaká je délka Vaší psychoterapeutické praxe?

- 0–2 roky
- 3–5 let
- 6–10 let
- 10 let a více

Dotazník funkcí dobrovolníka (VFI-Volunteer functions inventory)

Na sedmi bodové škále označte jak významný nebo výstižný je pro Vaši dobrovolnickou práci každý z níže uvedených výroků.

Vůbec není důležitý 1 2 3 4 5 6 7 Je velmi důležitý

1	Dobrovolnictví mi může pomoci se dostat na místo, kde bych chtěl/a pracovat.	1	2	3	4	5	6	7
2	Moji přátelé jsou dobrovolníci.	1	2	3	4	5	6	7
3	Zajímám se o ty, kteří měli méně štěstí než já.	1	2	3	4	5	6	7
4	Díky dobrovolnictví se cítím důležitý/á.	1	2	3	4	5	6	7
5	Moji známí se zajímají o veřejný prospěch.	1	2	3	4	5	6	7
6	Kdykoliv se cítím špatně, dobrovolnictví mi pomáhá na to zapomenout.	1	2	3	4	5	6	7
7	Opravdu se zajímám o lidi, kterým pomáhám.	1	2	3	4	5	6	7
8	Díky dobrovolnictví se cítím méně osamělý/á.	1	2	3	4	5	6	7
9	Mohu získat nové kontakty, které by mi mohly pomoci v mé profesní kariéře.	1	2	3	4	5	6	7
10	Dobrovolnictví mě zbavuje pocitu viny, že jsem měl/a v životě více štěstí než ostatní.	1	2	3	4	5	6	7

11	Mohu se naučit více o oblasti, v které jako dobrovolník pracuji.	1	2	3	4	5	6	7
12	Dobrovolnictví zvyšuje moji sebeúctu.	1	2	3	4	5	6	7
13	Dobrovolnictví mi umožňuje získat nový úhel pohledu na určité věci.	1	2	3	4	5	6	7
14	Dobrovolnictví mi umožňuje prozkoumat různé možnosti budoucí kariéry.	1	2	3	4	5	6	7
15	Cítím soucit vůči lidem v nouzi.	1	2	3	4	5	6	7
16	Pro mé známé a blízké má pomoc druhým velkou hodnotu.	1	2	3	4	5	6	7
17	Dobrovolnictví mi umožňuje učit se praktickou zkušeností.	1	2	3	4	5	6	7
18	Cítím, že je důležité pomáhat druhým.	1	2	3	4	5	6	7
19	Dobrovolnictví mi pomáhá překonat osobní problémy.	1	2	3	4	5	6	7
20	Dobrovolnictví mi pomůže uspět v budoucí profesi.	1	2	3	4	5	6	7
21	Mohu dělat něco, co považuji za důležité.	1	2	3	4	5	6	7
22	Dobrovolnictví je důležité pro mé nejbližší.	1	2	3	4	5	6	7
23	Dobrovolnictví je dobrý způsob, jak uniknout před vlastními problémy.	1	2	3	4	5	6	7
24	Díky dobrovolnictví se mohu naučit, jak jednat s různými lidmi.	1	2	3	4	5	6	7
25	Díky dobrovolnictví se cítím užitečný/á.	1	2	3	4	5	6	7
26	Díky dobrovolnictví ze sebe mám lepší pocit.	1	2	3	4	5	6	7
27	Moji blízcí chtějí, abych se věnoval/a dobrovolnické činnosti.	1	2	3	4	5	6	7
28	Dobrovolnická zkušenost bude dobře vypadat v mém životopise.	1	2	3	4	5	6	7
29	Dobrovolnictví je cesta k získání nových přátel.	1	2	3	4	5	6	7
30	Pomocí dobrovolnictví mohu objevit své silné stránky.	1	2	3	4	5	6	7

Pokud byste chtěl/a něco dodat, zde máte možnost.

Příloha 4: Otázky pro rozhovor

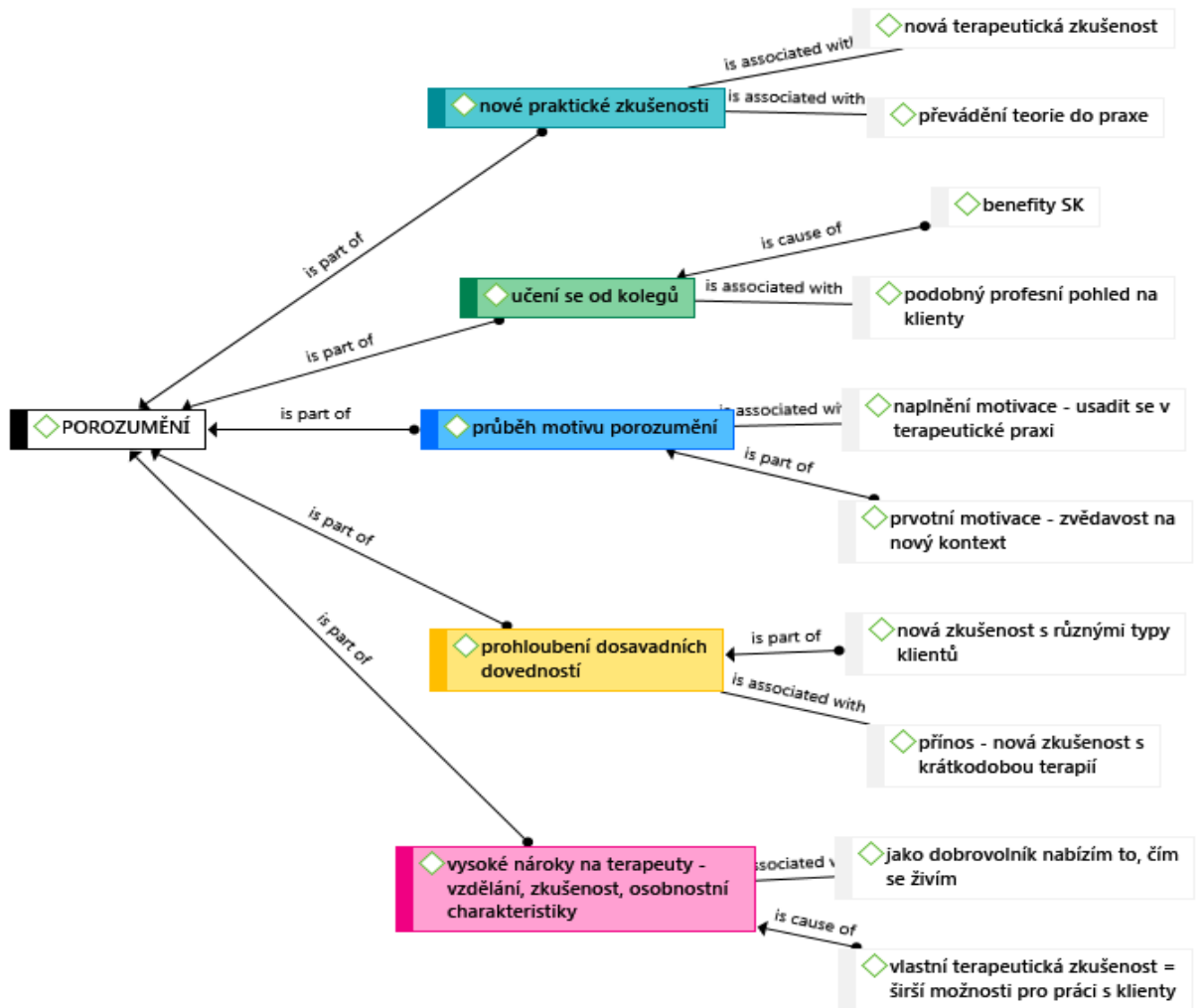
1. Co tě přivedlo k rozhodnutí stát se dobrovolným terapeutem v Sociální klinice?
2. Co pro tebe bylo rozhodující působit právě v této organizaci?
3. Oslovila tě nějak činnost této organizace? Jak?
4. S jakým očekáváním si přišel do Sociální kliniky?
5. Co si myslíš, že přináší tvoje dobrovolnická činnost klientům?
6. Jaké máš jiné dobrovolnické zkušenosti? Co tě k nim motivovalo nebo motivuje?
7. Čím je pro tebe práce s klienty v Sociální klinice jiná, než v tvé soukromé praxi, kde pracuješ za peníze?
8. Máš zkušenost s krátkodobou psychoterapií jako terapeut?
9. Co pro tebe znamená dobrovolnictví?
10. Jaká je tvá motivace dělat dobrovolníka v Sociální klinice nyní? Co považuješ za nejdůležitější motiv?
11. Jakou roli hraje dobrovolnictví v tvém profesním životě?
12. Co ti dobrovolnictví přináší?
13. Naplnila se tvá očekávání ohledně dobrovolnické práce?

Příloha 5: Grafické znázornění vybraných kategorií v programu Atlas.ti

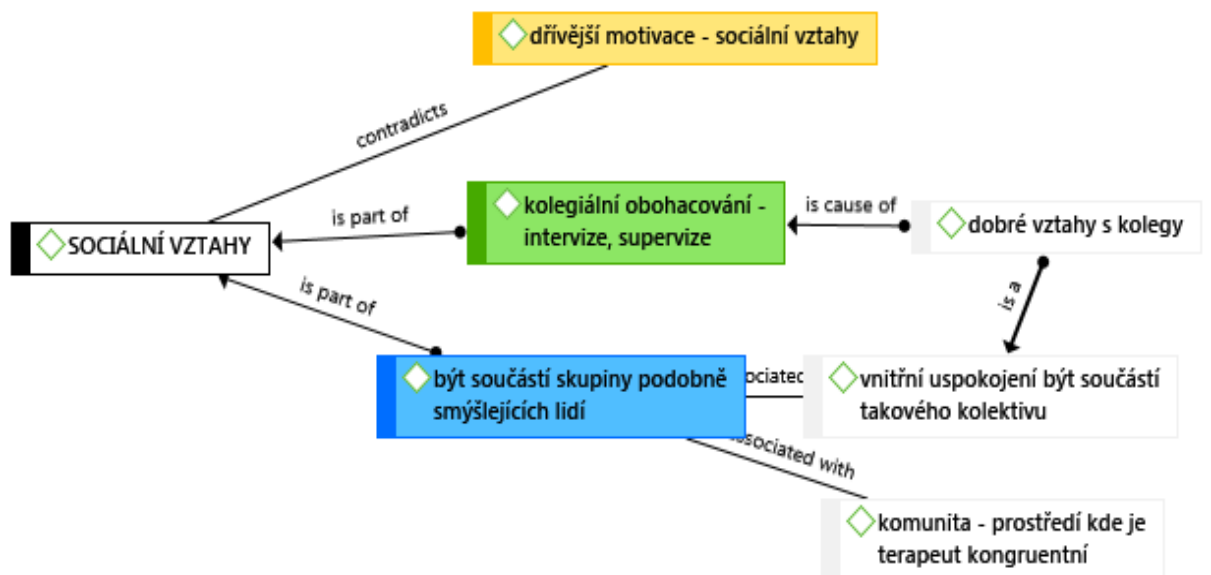
Graf 1: Kategorie „hodnoty“

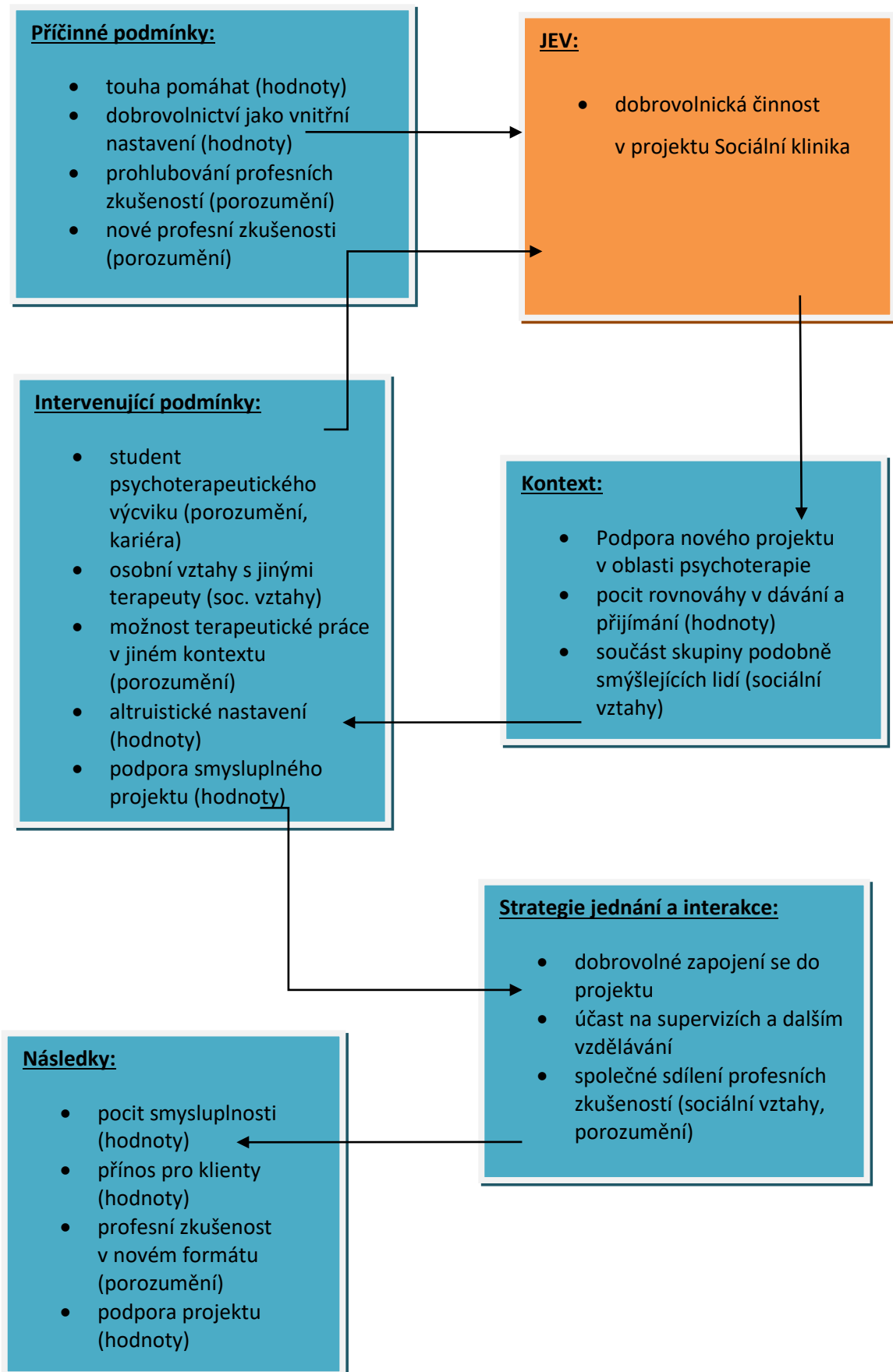
Graf 2: Kategorie „Porozumění“

Graf 3: Kategorie „Sociální vztahy“

Graf 4: Model axiálního kódování

Příloha 6: Přepis rozhovoru (s Michalem)

Transkripce rozhovoru pro účely bakalářské práce vznikající při Katedře pedagogiky a psychologie Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Rozhovor se zaměřuje na zkoumání motivace dobrovolných terapeutů k poskytování psychoterapie v rámci projektu Sociální klinika v České republice.

Rozhovor vedl výzkumník (student) prostřednictvím Skypu.

Datum realizace rozhovoru: 6.2.2018

Délka rozhovoru: 32 minut

Transkripce

T - tazatel

M (Michal) – respondent

T: Ahoj, sešli jsme se kvůli kvalitativnímu výzkumu, se kterým jsi souhlasil, když jsi mi v něm potvrdil účast prostřednictvím e – mailu. Tento rozhovor bude sloužit jako podklad pro bakalářskou práci s názvem Motivace dobrovolných terapeutů k poskytování psychoterapie v rámci projektu Sociální klinika. Rozhovor je dobrovolný a anonymní. Rozhovor můžeš kdykoliv přerušit či ukončit a na otázky, které by ti byly nepříjemné, nemusíš odpovídat. Celý rozhovor bude nahráván a následně přepsán a analyzován. Mojí první otázkou je, zda souhlasíš se zpracováním rozhovoru ve výše zmíněné souvislosti?

O: Ano souhlasím.

Charakteristika:

T: Jsi dobrovolným terapeutem v projektu Sociální klinika. Jak dlouho jako terapeut v tomto projektu působíš?

O: Od začátku. Přes tři roky.

T: Jak dlouho pracuješ jako terapeut i mimo Sociální kliniku?

O: Od ukončení svého studia. Tak to je deset let.

Motivace:

T: Michale, co bylo pro tebe důležité, když jsi se rozhodl stát se dobrovolným terapeutem v Sociální klinice?

M: Pro mne bylo na jedné úrovni důležité, že se vztahuji a hlásím k biosyntéze a že to je její dítě. A koresponduje s myšlenkou, která je humanisticky orientovaná. A za druhé, i to proč jsem se stal psychologem a psychoterapeutem je spjata s nějakou mírou mého prosociálního nastavení. A pracoval jsem v různých typech zařízení a organizací a vím, že někteří lidé si nemůžou dovolit terapii z finančních důvodů nebo, že na ní musí čekat a je pro ně prakticky nedostupná, tak to prostě považuji za problém. A tady vidím prostor, že mohu pomoci někomu

tím, co umím, aby on navýšil kompetenci zvládat svou životní situaci. A tady jsem viděl své místo.

T: Změnila se nějak tvoje motivace v průběhu?

M: To si nemyslím. Je to stejné. Nezměnilo se to asi i tím vlivem, že jsem měl dobrou představu, co je Sociální klinika a co od toho mohu očekávat. Já už jsem se předtím v roli dobrovolníka pohyboval, i jako koordinátor dobrovolníků, a tak jsem měl o tom dobrou představu.

T: A mohl bys prosím více popsat tvé předešlé zkušenosti jako dobrovolník?

M: To bylo na začátku vysoké školy a týkalo se dvou oblastí. Jedna je to, čemu se říká peer program, což je vrstevnický preventivní program, kdy člověk (dobrovolník) projde nějakou přípravou, tak pak působí na své vrstevníky. Týkalo se to preventivní práce se školním kolektivem, na základních školách a na středních školách. To mě hodně bavilo. A ta druhá oblast byla práce s dětmi, které vyrůstaly v sociálně nepříznivých podmínkách a mohly profitovat z toho, že se setkávaly s někým v roli kamaráda, který jim zprostředkoval kontakt se světem v jiné kvalitě, než na kterou bylo to dítě zvyklé. Prostě mu pomáhal nacházet v sobě důvěru a poznávat svět a vyznat se v něm.

T: A jaká byla tvoje motivace dělat tenkrát dobrovolníka?

M: Ta prvotní motivace nebyla ve smyslu „Já půjdu dělat dobrovolníka, abych někomu pomáhal“, ale byla tady nabídka peer programu, kde jsem se mohl o sobě něco víc dozvědět a získat nějaké zkušenosti, abych pak mohl dál pracovat s lidmi a předávat jim zkušenosti. Ta původní motivace byla více egoistická, to znamená, že jsem něco dostal já, že jsem se chtěl něco dozvědět, naučit, poznat a získat.

T: Co tě na té práci bavilo?

M: Mě na tom bavilo, že jsem si rozšiřoval svůj obzor a že jsem se dostal mezi lidi, kteří měli mnohem větší zkušenosti v oblasti pomáhajících profesí. A oni mi ukazovali způsoby práce na sobě, které jsem do té doby vůbec neznal. Byly to sebezkušenostní programy a techniky a učili nás, jak dělat nějaké programy pro školní třídy, jak pořádat akce, které mohou pozitivně ovlivnit nějakou komunitu a tak. Získával jsem nové učební zkušenosti.

T: A přineslo ti to taky nějaké profesní zkušenosti?

M: Já bych to spíš otočil. Já jsem nejdříve pracoval v těch peer programech, a to mi pak pomohlo se nasměřovat, že bych mohl pracovat jako psychoterapeut.

T: A měl jsi představu nebo očekávání, že by ti to mohlo pomoci v tvé budoucí práci?

M: To určitě jo. Věděl jsem, že to například mohu prezentovat na přijímacím pohovoru na vysokou školu a že je vidět, že se o takové věci zajímám. Nebo tím, že už mám takové zkušenosti a budu si hledat práci, tak nebudu pouze absolvent, který zatím zkušenost nemá a neví. To jsem vnímal, že v tomto ohledu je přínos velký a taky proto jsem to dělal. Ale nebylo to, to prvotní, co mne motivovalo.

T: Myslíš, že tě předchozí zkušenost dobrovolníka ovlivnila při rozhodování vstoupit do projektu SK?

M: Asi ano. Především v tom, že jsem byl motivovaný dělat něco jako dobrovolník. Protože v naší republice není okolo toho zas taková tradice jako v některých jiných zemích, kde je nějakou běžnou součástí osobní identity, že se někde angažuji a pomáhám ve svém volném čase bez nároku na odměnu.

T: A co ti tvoje dobrovolná práce v Sociální klinice přináší?

M: Tak jednak tam vidím přínos pro sebe. Už ne v tom, že by to rozvíjelo mé kompetence, ale spíš, že to nasycuje můj pocit, že tomu světu něco vrátím. Že jsem hodně dostal, a tak něco dávám zpátky. A taky, když vidím, že klienti z té mé práce mají nějaký užitek a projevují nějakou vděčnost, kterou by nemuseli projevovat, tak v tom cítím uspokojení hlubší lidskosti a vidím, že to ty klienty může posunout v jejich životech a těžkých místech. A to my dává smysl.

T: Jaký je pro tebe rozdíl v motivaci pracovat za peníze a pracovat jako dobrovolník?

M: Myslím si, že se motivace pracovat jako terapeut a pracovat jako dobrovolný terapeut překrývá. Ale umím si představit, že kdybych dělal nějaký jiný druh práce, tak by se asi nepřekrývala. A bral bych to možná jako zdroj obživy, a to dobrovolnictví bych vnímal jako poslání. Ale tady ten překryv toho poslání a prosociálního chování je velký. Tady nabízím svou profesionální dovednost a snažím se v sociální klinice být stejně zakotvený jako ke klientům v soukromé praxi. Tohle je vlastně trochu specifické, že jako dobrovolník nabízím to, čím se žívím. Myslím, si že tato práce vyžaduje vysokou míru odbornosti.

T: A v čem je pro tebe jiné poskytovat terapii v Sociální klinice oproti tvé soukromé praxi?

M: Je to jiné v tom, že plně zažívám ten pocit, že tuhle práci s konkrétním klientem dělám s vědomím, že chci dát, že za to nic neočekávám. I když v běžné terapii také nezískávám jenom peníze.

T: Jak vnímáš že Sociální klinika svým terapeutům poskytuje pravidelné supervize, vzdělávání a tak?

M: Pro mě osobně to není tak důležité. Ale umím si představit, že pro terapeuty to určitě přináší něco pozitivního. Už jenom to, že když člověk něco dává a něco za to dostává, tak to přináší nějaký pocit vyváženosti. Já toho tolik nevyužívám, ale ten smysl vnímám hodně.

T: Je pro tebe jiné, když poskytuješ terapii zdarma některým klientům v soukromé praxi a když poskytuješ terapii jako dobrovolník v SK?

M: Tak určitě je to jiné. Já vlastně pořád takovou službu některým klientům v soukromé praxi poskytuji. A vnímám, že je to tak správně. Ale ten společný tvar v projektu SK je víc definovaný a dává možnost, aby se do něj přidávali další lidi a má ještě širší dopad na celou společnost, než když to dělám v soukromé praxi. To je jako, když jdu sbírat odpadky do lesa jen tak, anebo v rámci nějaké organizované akce, tak je to viditelná podpora nějaké myšlenky, a to může ovlivnit daleko víc lidí. Oboje má svoje místo, ale dopad je jiný.

T: Myslíš si, že má práce dobrovolných terapeutů v SK širší přesah?

M: Myslím si, že ten širší přesah je v tom, že to kultivuje naše lidství. I když bychom nemuseli, tak děláme něco navíc a dáváme. Zároveň tím, že se hlásíme k takové činnosti, tak dáváme větší prostor, aby dobré věci ve světě byly vidět a mohly ovlivňovat další lidi. Může to ovlivnit více než jeden příběh jednoho klienta. Vytváří to širší altruismus a provázanost mezi lidmi.

T: Co pro tebe znamená být součástí komunity dobrovolných terapeutů?

M: Myšlenka terapeutické komunity je pro mne důležitá. Že se ti terapeuti identifikují s nějakou společnou myšlenkou pozitivně přispívají lidem kolem sebe. Asi ne pro jednotlivé hluboké vztahy s těmi terapeuty. To čerpám někde jinde. Ale z pohledu širší společnosti, že je to budování komunity, která jde stejným cílem, má jasný záměr a svým působením může ovlivňovat celou společnost.

T: Myslíš si, že je u tebe taky zastoupena motivace, která plní obrannou funkci? Ve smyslu redukce negativních pocitů o sobě samém nebo řešení osobních problémů?

M: Určitě znám tyhle diskuze, čím je motivován altruismus. Ale já to tak nemám. Nebo spíš se vědomě snažím nedělat to z pocitu viny nebo z pocitu, že bych se cítil špatně. Když nevidím reálnou možnost, že moje práce může tomu klientovi pomoci, tak bych do toho nešel i kdyby mi to mohlo něco redukovat. Ne, že bych neměl osobní problémy nebo pocity viny, ale ty se snažím řešit jinak třeba vlastní terapií. Téma odpustků mě vždy svým způsobem dráždilo. Ve smyslu, že když poskytnu dobro někomu jinému, tak moje zlé skutky budou smazány. Já bych to možná řekl jinak, jako kdyby to byly nezávislé nádoby, já mohu investovat do nějakého dobra, které chci rozvíjet u sebe i ve světě a zároveň jsem si vědom slabých míst v sobě. Prostě si myslím, že u sebe jedno neřeší to druhé. Ale druhá věc je, jestli mám na sebe dobrý náhled.

T: Michale co děláš sám pro sebe, abys práci dobrovolného terapeuta mohl dělat co nejlépe?

M: Já se potřebuji cítit dobře v tom, jaký vedu svůj život, v těch hodnotových tématech. A to mi potom dělá dobrý základ pro tu dobrovolnou terapeutickou práci. A to si myslím, že spolu souvisí. Jestli jsem ochotný udělat něco dobrého pro někoho jiného bez očekávání nějakého osobního užitku. Nebo i bez emocionálního užitku, v tom smyslu, že když ukončím s klientem poslední setkání a on je vděčný, tak že mi roste pocit, jak jsem skvělý. Takhle to neprožívám. Víc to beru jako službu světu, že jsem něco dostal, tak teď, když mám dostatek, tak mohu zase něco dát. Vlastně takhle práce mě upevňuje v mém životním, hodnotovém nastavení.

T: Jak se vidíš ve své dobrovolné terapeutické práci v budoucnu?

M: Tak já určitě vnímám, že téma dobrovolnictví ve svém životě chci podporovat dál. O čem přemýšlím je to, zda nezkusit nasměrovat své dobrovolnictví jinam, než je můj profesní směr. Hodně mě v poslední době zajímá ekologie, ochrana zvířat. Tak uvidím, kam se nasměruji.

T: Michale chtěl by ses ještě na něco zeptat nebo dodat?

M: Asi ne. A přeji ti ať ti ty rozhovory přinesou dobrý materiál, aby z toho mohlo vzniknout něco smysluplného a zajímavého, aby to vzbudilo zájem o tuhle oblast.

T: Moc ti děkuji za celý rozhovor a tvou ochotu.